

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Bakalářská práce

2013

Ondřej Kuropata

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Ondřej Kuropata

**Rozhlasové vysílání České národní rady
v období Pražského povstání v květnu
1945**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Ondřej Kuropata**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Cebe, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

KUROPATA, Ondřej. *Rozhlasové vysílání České národní rady v období Pražského povstání v květnu 1945*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

Abstrakt

Tato práce se zabývá Pražským povstáním v květnu 1945. Hlavní oblastí výzkumu je rozhlasové vysílání České národní rady, což byl vrcholný orgán, který k organizaci celého povstání využíval právě rozhlas. A to jednak Český rozhlas a jednak i pražský pouliční místní rozhlas. Práce se zabývá způsobem, jak Česká národní rada komunikovala s rozhlasem, jak mu předávala zprávy k odvysílání, kdo byli lidé, kteří takové vysílání měli na starost, a významný prostor se v práci věnuje samotnému obsahu odvysílaných zpráv, které jsou rozděleny po jednotlivých dnech.

Dílním cílem této práce je také prohloubení znalostí samotného Pražského povstání, neboť má autor textu dojem, že je tato událost nepřilíš známá, ačkoli boje na pražských barikádách se řadí mezi největší bitvy českých dějin, když během pár květnových dní roku 1945 zemřelo na 2 tisíce bojovníků.

Abstract

This work deals with the Prague Uprising in May 1945. The main area of research is broadcasting Czech National Council, which was the highest authority for the organization of the rebellion on the right of the radio. And one hand Czech radio, but also Prague street local radio. This work deals with the way Czech National Council communicate with the radio as he passed messages to be sent, who were the people who these broadcasts were in charge, a significant space in the work focuses on the very content of broadcast messages, which are divided by days.

The operational objective of this work is to deepen knowledge of the Prague Uprising itself, as the author of the text impression that this event is not very well known, while fighting on the barricades of Prague is one of the largest battles of Czech history, when within a few days of May 1945, died 2000 fighters.

Klíčová slova

Pražské povstání, Česká národní rada, Český rozhlas, bitva o rozhlas

Keywords

Prague Uprising, Czech National Council, Czech Radio, the battle for radio

Rozsah práce:

102 981 znaků s mezerami bez abstraktu a příloh.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze, dne 22. 5. 2013

Ondřej Kuropata

.....

Poděkování

Na tomto místě bych velice rád poděkoval vedoucímu své práce PhDr. Janovi Cebemu, Ph.D., za jeho čas, inspirativní podněty a cenné rady, které mi udělil v průběhu práce na tomto textu.

SCHVÁLENO

B. M. B.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce															
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:															
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Kuropata Ondřej	Razítko podatelny: <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">- 8 -06- 2012 -1-</td> </tr> <tr> <td>Číslo:</td> <td> <table border="0"> <tr> <td style="border: 1px solid black;">MAS/</td> <td style="border: 1px solid black;">Příloh:</td> <td style="border: 1px solid black;">Svazkový číslo:</td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td>Přiděleno:</td> <td> </td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	- 8 -06- 2012 -1-	Číslo:	<table border="0"> <tr> <td style="border: 1px solid black;">MAS/</td> <td style="border: 1px solid black;">Příloh:</td> <td style="border: 1px solid black;">Svazkový číslo:</td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </table>	MAS/	Příloh:	Svazkový číslo:				Přiděleno:	
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd															
Došlo dne:		- 8 -06- 2012 -1-													
Číslo:		<table border="0"> <tr> <td style="border: 1px solid black;">MAS/</td> <td style="border: 1px solid black;">Příloh:</td> <td style="border: 1px solid black;">Svazkový číslo:</td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </table>	MAS/	Příloh:	Svazkový číslo:										
MAS/	Příloh:	Svazkový číslo:													
Přiděleno:															
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2010/2011															
E-mail diplomantky/diplomanta: ondrej.kuropata@gmail.com															
Studijní obor/forma studia: Mediální studia/kombinovaná forma															
Předpokládaný název práce v češtině: Rozhlasové vysílání České národní rady v období pražského povstání v květnu 1945															
Předpokládaný název práce v angličtině: Radio broadcasting of the Czech National Council in the Prague Uprising in May 1945															
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve po dvou semestrech</u> od schválení tezí) LS 2012/2013															
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Tato bakalářská práce by měla především popsat, jak Česká národní rada využívala pro svou činnost rozhlasové vysílání. Česká národní rada byla vrcholným orgánem českého národního odboje koncem druhé světové války a po kapitulaci Německa se ujala vlády a provedla nejnutnější opatření, aby se chod státu normalizoval. V tehdejší době byl rozhlas poměrně rozšířen a cílem této práce bude zjistit, do jaké míry jej využívala právě Česká národní rada pro koordinaci odboje, či informování obyvatelstva. Vzhledem ke skutečnosti, že Česká národní rada byla nucena často měnit své sídlo, a tudíž byl její přístup k rozhlasovému vysílání značně komplikovaný, bude u této práce kladen důraz na detailní popis způsobu rozhlasového vysílání České národní rady. Nedílnou součástí práce také bude charakteristika rozhlasového vysílání na našem území během sledovaného období, i profil samotné České národní rady.															
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod – představení tématu 2. Teoretická východiska 2.1 charakteristika tehdejší doby, zaměření na státní zřízení a politický vývoj 2.2 deskripce historie a činnosti České národní rady 2.3 popis fungování a míra rozšíření rozhlasového vysílání na našem území v daném období 3. Rozhlasové vysílání České národní rady v období pražského povstání v květnu 1945 4. Závěr – souhrn práce															
Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy): Vycházet budu především z primárních dobových pramenů. V archivu Českého rozhlasu mne budou zajímat zvukové nahrávky jednak samotných redaktorů rozhlasu ohledně reportáží z květnového povstání (např. archivní fondy AF 3159/7, AF 184/15, AF 703, aj.), tak nahrávky členů České národní rady (archivní fondy AF 3359/1, AF 1016/5, AF 3945, aj.). Národní archiv má ve svých sbírkách archivní fondy ohledně členů České národní rady (např. Otakar Machotka – č.p. N 17, Václav Vacek – č.p. 1412, aj.), zahraniční tiskový archiv (č.p. 595a), či velmi rozsáhlý fotoarchiv květnového povstání (č.p. 1314)															
Postup (technika) při zpracování materiálu: Díky shromáždění relevantních zdrojů a pozdějšímu zkoumání těchto dokumentů chci pomocí historického výzkumu objasnit a systematizovat dané téma.															

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

JEŠUTOVÁ, Eva. Od mikrofonu k posluchačům : z osmi desetiletí českého rozhlasu. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

- Soubor autorů v této knize popisuje jednotlivé etapy vývoje vysílání a dění v rozhlase. Najdeme zde spoustu fotografií, či technický slovníček. V knize je věnována pozornost vývoji programu, organizační struktury, legislativě, významným osobnostem, nebo rozhlasové technice.

KOBLIHA, Bohumil. Šest dní, kdy národ věděl : pražské povstání 1945. Vyd. 1. Praha: Agentura Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-05-4.

- Autor v této publikaci čerpá ze svých poznámek, které si jako chlapec psal do svého deníku. Knihu doplnil o citace z archivu jeho otce, ale také členů České národní rady, či publicistů tehdejší doby. V knize najdeme i spoustu fotografií i dokumentů.

KVAČEK, Robert. Dvacáté století o sobě : výbor z úředních listin, záznamů, smluv a dohod, deklarací, projevů, úvah, dopisů, vzpomínek a pamětí. Liberec: Dialog, 2005. ISBN 80-86761-37-1.

- Tato publikace obsahuje přes 260 historických dokumentů, spoustu dobových fotografií a také mnoho komentářů. Kniha zaznamenává celé 20. století, ale ohledně Pražského květnového povstání je zde mnoho informací. Zajímavostí je, že kniha obsahuje i zahraniční dokumenty, které dění v naší zemi zásadním způsobem ovlivnily.

MAREK, Jindřich. Barikáda z kaštanů : pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2005. ISBN 80-86808-16-5.

- Kniha popisuje hlavní protagonisty Pražského květnového povstání, průběh povstání i poválečné neustále se proměňující se ohlasy v české společnosti na tuto historickou událost.

REMS, V. Průběh bojů o Prahu, jak jej vysílal československý rozhlas : (5.-9. květen 1945). Semily, 1945.

- Kniha obsahuje doslovné a úplné zápisy Československého rozhlasu od 12:35 v sobotu 5. května 1945 do 19:00 ve středu 9. května 1945, tudíž mi v této práci bude nápomocna při nahrávkách, které jsou poškozeny, či jejich zvuková kvalita není na dobré úrovni.

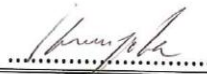
ROUČKA, Zdeněk. Skončeno a podepsáno : drama pražského povstání. 1. vyd. Plzeň: ZR&T, 2003. ISBN 80-238-9597-4.

- V knize najdeme přes 500 fotografií z období první poloviny roku 1945. Kniha popisuje útoky Waffen SS, politické rozpory, příjezd Rudé armády, či podpis německé kapitulace.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- Pražské povstání v květnu 1945 - disertační práce, zadáno: 16. 12. 2010, PedF UK
- Květen 1945 optikou deníku Mladá fronta v časové spirále 65 let – diplomová práce, datum obhajoby: 20. 06. 2011, FSV UK

Datum / Podpis studenta/ky

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:	
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:	
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
JAN CEBEK	8.6.12
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga	Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

OBSAH

ÚVOD.....	4
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	7
1.1 Situace v roce 1945	7
1.2 Státní zřízení.....	8
1.3 Pražské povstání	9
1.3.1 4. květen 1945.....	9
1.3.2 5. květen 1945.....	9
1.3.3 6. květen 1945.....	11
1.3.4 7. květen 1945.....	13
1.3.5 8. květen 1945.....	13
1.3.6 9. květen 1945.....	14
1.4 Odboj	15
1.4.1 Domácí odboj.....	15
1.4.2 Zahraniční odboj	17
1.4 Česká národní rada.....	18
1.4.1 Vznik ČNR.....	19
1.4.2 Předrevoluční činnost ČNR.....	19
1.4.3 Česká národní rada v období revoluce	22
1.4.4 Stěhování ČNR	25
1.4.5 Česká národní rada po Pražském povstání	26
1.4.6 Představitelé ČNR.....	27
2 ROZHLASOVÉ VYSÍLÁNÍ ČESKÉ NÁRODNÍ RADY BĚHEM PRAŽSKÉHO POVSTÁNÍ.....	30
2.1 Německá propaganda.....	30
2.2 Český tisk během Pražského povstání	31
2.3 Rozhlas	32
2.3.1 Rozhlas na českém území a jeho vývoj	32
2.3.2 Rozhlas v Protektorátu.....	33
2.3.3 Bitva o rozhlas.....	34
2.3.4 Vysílání zahraničního rozhlasu	35

2. 3. 5	Lidé za mikrofony a místa v Praze, odkud se vysílalo	37
2. 3. 6	Pražský místní rozhlas	38
2. 4	Rozhlasové vysílání ČNR	41
2. 4. 1	Situace před povstáním.....	41
2. 4. 2	Sobota – 5. května	42
2. 4. 3	Neděle – 6. května	45
2. 4. 4	Pondělí – 7. května	47
2. 4. 5	Úterý – 8. května	48
2. 4. 6	Středa – 9. května	50
2. 4. 7	Čtvrtek – 10. května	52
ZÁVĚR		53
SUMMARY		57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		58
SEZNAM PŘÍLOH.....		61
PŘÍLOHY		62

*Meč smrtonosný byl již napřažen,
na naše města namířili děla.
V šípkových růžích krácel jarní den,
tak líbezný, tak bezstarostný zcela.*

*Tvé pruty, šípku, ostny poseté,
jako by chtěly zdržet cizí tanky,
tvé květy růžové nám ve tmě té
byly jak první hvězdy nad červánky.*

*Dnes vracíme se k tobě, domove,
a ptáme se, co každý z nás ti dluží.
A skláníme se k růži šípkové,
k té nejprostší, k té chudé ze všech růží.*

*V té vůni jako by byl zakletý
kus mládí, který prudce mluví ke mně.
A ačkoliv čas není na květy,
v tom květu žije věčná krása země.*

*Vždy na jaře, až budou rozkvétat
tvé pruty růžové, tu v mysli vytane mi
podoba toho, který šel a pad,
opásán jenom svými nadějemi.*

*Podoby těch, kdož mrtví na dlažbách
rozpřáhli náruč, jak by sevřít chtěli
tu krásnou zem, o níž jsme měli strach,
tu zem, které jsme tolik rozuměli.*

*Budem se vracet k růži šípkové,
k té nejprostší a chudé ze všech růží,
jak vracíme se k tobě, domove,
s otázkou plachou, co ti kdo z nás dluží.*

ÚVOD

Báseň od Jaroslava Seiferta jsem pro úvod této práce nevybral náhodou. Sám autor byl přímým účastníkem Pražského povstání, ale hlavně mi tato báseň nejvíce přibližuje symboliku těch pár květnových dní, kdy národ povstal.

Pojmenovat toto povstání jako Pražské není úplně nejvhodnější, neboť nepovstali pouze Pražané, povstal celý český národ a vydal se bojovat za svou hrdost. Prahu, hlavní město českého lidu, se vydali bránit lidé napříč českou zemí. Pražské povstání není pouze o bojích v Praze, je o síle českého obyvatelstva. Tudíž například Květnové povstání je název daleko příhodnější.¹

Během těchto revolučních dní zemřelo přes 2000 lidí, dalších 3000 bylo zraněno, což řadí Květnové povstání mezi nejkrvavější a největší bitvy českého národa v celé jeho historii. Samozřejmě to nebyla vycvičená armáda, ovšem o to je to srovnání mrazivější. „*Boje na pražských barikádách si plně zaslouží, když je budeme dávat do stejné morální a vojenské roviny jako Zborov či Duklu.*“² Ovšem jak hluboce známe tuto historickou událost? Přiznám se, že jedním z důvodů pro výběr této práce u mne byla touha, abych se o tak důležitém momentu české historie dozvěděl víc. A samotné rozhlasové vysílání České národní rady je oblast, která není detailněji popsána, a tudíž si myslím, že bude velmi zajímavé se o ní dozvědět víc.

Převážně z důvodu lepšího porozumění tématu a jeho začlenění do dějinných souvislostí jsem se rozhodl tuto práci rozdělit na dva větší oddělené celky. V první polovině práce se chci zabývat přímo Květnovým povstáním. Bez jeho opravdu hluboké teoretické znalosti se neobejdeme při studiu samotného rozhlasového vysílání České národní rady, ale také je tato událost natolik významným obdobím, a podle mého názoru často přehlíženým, že bych rád i touto prací alespoň trochu přispěl k lepší úrovni znalosti Květnového povstání. První kapitoly této práce chci věnovat širšímu pohledu, jednak na tehdejší situaci v Evropě, jednak na situaci v českých zemích. Poté bych rád popsal, den za dnem, samotné Květnové povstání. To, jak se od pouhého zvolání

¹ Senát ČR se dokonce snaží oficiálně pojmenovat toto povstání jako České národní. (Viz Davidová, 2012)

² Marek, 2005, s. 14.

v rozhlase, které posloužilo jako rozbuška, povstalecká nálada rozproudila do celé Prahy. Jak lidé začínají stavět barikády, odzbrojovat německé vojáky téměř holýma rukama a poté brání Prahu s nasazením vlastního života. Také bych se rád zmínil o českém odboji. I ten do velké míry souvisí s rozhlasovým vysíláním, ať už jde o odboj domácí, či zahraniční. Velkou část tohoto prvního celku v mojí práci bude zabírat studium České národní rady (dále také jako ČNR). Ta byla vrcholným orgánem povstání, který se sice již dlouho před vzbouřením na podobný cíl chystal, ovšem se samotným začátkem povstání již tolik nepočítal a bude zajímavé se dozvědět proč, jakož i to, jak na nenadálé události reagoval. ČNR je i pro další část práce natolik důležitá, že bych rád dobu její existence rozložil na několik částí. Zvlášť bude tedy rozebíráno její formování před Pražským povstáním, následně samotné fungování během povstání a nakonec to, jak ČNR dopadla po příjezdu exilové vlády, kdy byla její mise splněna.

Ve druhém odděleném celku se již budu zabírat tématem rozhlasu a speciálně jeho využívání Českou národní radou. Na začátek bych rád zařadil jakési uvedení do tématu pohledem na německou propagandu a také na český tisk během povstání, neboť nám to umožní lépe pochopit všechny souvislosti. Dále bych se chtěl zabírat Českým rozhlasem, bitvou o jeho budovu na Vinohradech, ovšem také pražským místním rozhlasem, který byl v době Pražského povstání neméně důležitý a který ČNR pro svou činnost hojně využívala. Samotné studium rozhlasového vysílání ČNR chci opět uvádět po jednotlivých dnech, což mi přijde jako způsob velice přehledný.

Jakožto zdroje pro tuto práci chci využívat především samotné vzpomínky přímých účastníků, ať to je sborník člena ČNR Otakara Machotky, ve kterém jsou příspěvky od dalších členů ČNR, jako například od Josefa Kotrlého, nebo kniha předsedy tiskové komise ČNR Lumíra Čivrného *Co se vejde do života*. Za velmi přínosný také považuji sborník *Pražská květnová revoluce 1945*, který redigovala Jarka Javůrková a vyšel hned následující rok, tedy 1946. V něm se o Pražském povstání píše z několika různých zdrojů, úhlů pohledu či oblastí zájmů. Boje na barikádách popisuje ve své publikaci *Šest dní, kdy národ věděl* Bohumil Kobliha, který byl v době Květnového povstání malý chlapec, ovšem plně se zapojil do revolučního dění a velmi přesvědčivě čtenáři vysvětluje, jak takový život obyčejných lidí během povstání vypadal. Politické

zakotvení a tehdejší Protektorát výborně popisují Karel Vodička a Ladislav Cabada ve své knize *Politický systém České republiky*. Ohledně rozhlasového tématu budu čerpat převážně z publikace *Dějiny českých médií* od Petra Bednaříka, Jana Jiráka a Barbary Köpplové. Rozhlasové vysílání během Květnového povstání zpracovávají ve svých dílech Miloslav Disman a Vladimír Ježek. Miloslav Disman byl rozhlasovým hlasatelem Českého rozhlasu a roku 1975 vydává své vzpomínky na tehdejší vysílání ve své poutavé knize *Hovoří Praha*. Historik Vladimír Ježek své několikaleté bádání završil vydáním díla *Voláme všechny*, ve kterém najdeme soupis veškerých rozhlasových vysílání během celého Květnového povstání. Právě tyto dvě knihy nám dají největší přehled ohledně využívání rozhlasu Českou národní radou. Z dalších pramenů zmíním archivní sbírky, jednak z Archivu Českého rozhlasu, jednak z Národního archivu. Archiv Českého rozhlasu má ve svých sbírkách kompletní originální záznamy vysílání z tehdejší doby a v Národním archivu nalezneme fondy jednotlivých členů ČNR, ze kterých se dozvíme mnoho zajímavých skutečností.

Hlavní cíl této práce je popsat rozhlasovou činnost České národní rady během Květnového povstání. Základní okruhy, které mne budou zajímat, jsou místa, odkud ČNR zajišťovala své vysílání, dále lidé, kteří na takové vysílání dohlíželi, a také, co vlastně ČNR během těchto dní vysílala. Neméně důležitý cíl této práce je deskripce samotného Květnového povstání, proč, a především jak k němu došlo, jak se vyvíjelo a také, kdo se postavil do jeho čela a jak důkladně bylo povstání organizované.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Situace v roce 1945

Rok 1945 je rokem ukončení druhé světové války. Ale než k samotnému ukončení v květnu téhož roku došlo, bylo svedeno ještě mnoho bitev a bojů, které se nevyhnuly ani území Československa.

Začátek roku 1945 byl předzvěstí pádu Velkoněmecké říše, neboť ta se ocitla, po sérii porážek, v naprosto svízelné situaci. Ruská vojska posunula východní frontu až na hranici Bratislavy a Vídně, zatímco armády USA a Anglie překročily řeku Rýn a vydaly se dále směrem na východ. Na druhé straně, německé vojsko mělo velký nedostatek pohonných hmot i munice, ale také samotných vojáků, a proto „zoufalý Hitler nařídil 5. března 1945 brannou povinnost i pro mladíky z Hitlerjugend mladší šestnácti let.“³

Území Československa v tomto období také zvýšilo svůj význam pro Německo, neboť německé továrny, infrastruktura, či uhelné doly byly jednak ničeny nepřátelskými vojsky, jednak zabírány při postupu německých nepřátel. Německu se tenčily zásoby a určitou spásou bylo území Protektorátu.⁴ Zde byl relativní klid, a tak „železniční tratě v Protektorátu křížovaly denně stovky nejrůznějších vojenských transportů, zásobujících východní i západní frontu.“⁵

V dubnu 1945 se situace začala více vyhrcovat, a to díky rychle postupujícím vojskům. Sovětská armáda již dokonce vnikla na území Protektorátu. Nálada se začala měnit i v české společnosti. Ve vzduchu visely akce typu generální stávky, či dokonce převratu a pokusu o povstání. To vyvolalo rychlou reakci nacistické okupační sféry a po celém území Protektorátu začalo rozsáhlé zatýkání a popravování podezřelých osob. Nacisté také začali provádět nezbytná opatření pro opevnění Prahy před případným

³ Roučka, 2005, s. 7.

⁴ Protektorát Čechy a Morava bylo okupované území nacistickým Německem od 15. března do 8. / 9. května 1945.

⁵ Viz Roučka, 2005, s. 7.

vníkáním osvobozujících armád. „Uvedená opatření dokazovala, že Němci spojili přípravu na obranu proti Rudé armádě s uskutečněním nemilosrdného plánu ARLZ. (...) Uvolnění, vyklizení, ochromení a zničení. Taktiku spálené země se snažil realizovat Wehrmacht⁶ spolu s Waffen SS⁷ všude tam, kde ustupoval.“⁸

30. duben 1945 se stal milníkem celé války, a to když, okolo půl čtvrté odpoledne, se Adolf Hitler rozhodl spáchat sebevraždu. I díky této události se začátkem května po celé Evropě na mnoha místech přestalo bojovat kvůli místním německým kapitulacím, a tak například boje se Sovětským svazem sváděli Němci už pouze na území Protektorátu. Zde se spoléhali na to, že spojenci budou mít nedořešené vymezení hranic pro svůj postup.⁹

První květnové dny se v Praze již nesly v duchu očekávaného převratu. Lidé, sami od sebe, začali odstraňovat německé názvy ulic či obchodů. Obchodníci přestávali přijímat německé marky a na ulicích se začaly shromažďovat skupinky směle debatujících Pražanů. Na druhé straně, vedení německé správy si stále nemyslelo, že by mohlo dojít k větším protiněmeckým akcím a Němci doufali v poklidný mírový přechod. Ovšem situace v Praze byla zřejmá, Pražské povstání právě začínalo.¹⁰

1.2 Státní zřízení

Od roku 1939 fungoval na našem území politický útvar Protektorát Čechy a Morava, který byl plně pod kontrolou Německé říše. V čele tohoto státního celku byl sice prezident Emil Hácha, ovšem skutečnou moc představoval Říšský protektor v Čechách a na Moravě.

Na území Protektorátu vznikl dvoukolejný systém, kde vedle sebe fungovaly systémy německé a české správy. Státní agendu potřebnou pro

⁶ Wehrmacht – německy *branná moc*, představuje všechny složky německé armády.

⁷ Waffen SS – česky *Pušky SS*, byly zvláštní ozbrojené oddíly.

⁸ Roučka, 2005, s. 8.

⁹ Tamt., s. 11–12.

¹⁰ Tamt., s. 13.

bezproblémový vývoj v Protektorátu zajišťovala česká správa, která byla ovšem zcela podřízenou německému vedení. Veškerou moc ovšem zastřešoval Úřad říšského protektora, v jehož čele stál Říšský protektor, který měl téměř absolutistická práva. Ta zasahovala jak do moci zákonodárné a výkonné, tak i do moci soudní.¹¹

Pro Německou říši představoval Protektorát jakýsi rezervoár, co se týče pracujících. Protože postupem času čím dál více německých pracujících mužů odcházelo do armády, jejich místa zaujímali právě občané Protektorátu, a to díky tzv. totálnímu nasazení na nucené práce.¹²

1.3 Pražské povstání

1.3.1 4. květen 1945

I když se začátek Pražského povstání oficiálně datuje až dnem 5. května, již o den dříve bylo v ulicích zřejmě odhodlání a vůle lidu do boje. Občané Prahy se dozvěděli, že americké jednotky jsou velmi blízko, a tahle skutečnost se jeví jako pravděpodobný spouštěcí mechanismus pro celé povstání. V ulicích je slyšet první, zatím velmi ojedinělá, střelba a běžní lidé začínají vyvěšovat z oken vlajky, kabáty si zdobí trikolory či strhávají německé symboly.¹³ „Najednou někdo (...) začal ukazovat směrem na vlajku s nenáviděným haknkrajcem a zakřičel: *Strhněte ten hadr!*“¹⁴

1.3.2 5. květen 1945

¹¹ Viz Bednařík, 2011, s. 191.

¹² Viz Vodička, 2007, s. 49.

¹³ Viz Kotrlý, 1995, s. 21.

¹⁴ Koblíha, 2005, s. 58.

„Výbuch povstání a spontánní ofenzíva povstalců proti pražské německé posádce, její ochromení a vznik větších povstaleckých seskupení.“¹⁵

Brzy ráno obsazují povstalecké oddíly budovy magistrátu, tj. Staroměstskou radnici, Novou radnici a Novou úřední budovu. Magistrát představoval jedno z nejdůležitějších míst v Praze, hlavně díky umístění pražského pouličního rozhlasu v podzemních chodbách. Česká státní policie, městská policie i četnictvo okamžitě přechází na stranu povstalců, zastavují německá auta a zajímají německé vojáky i civilisty.¹⁶

Pražané svévolně odzbrojují německé vojáky. Právě zbraně byly největším problémem celého povstání, byl jich obrovský nedostatek, a tak se je lid pokoušel získat právě od německých vojáků. Ovšem bojovná nálada se v ulicích občas obrátila i na nevinné, například místopředsedu ČNR Kotrlého dav lidí zmlátil přímo na ulici, protože jim připadal podezřelý jeho moravský přízvuk.¹⁷ Znamé jsou také případy, kdy se násilí proti Němcům představilo v brutální podobě, dnes je velmi těžké takové situace soudit. Ovšem, jak píše Kobliha: „*války jsou hrozné, ale ti, co vítr rozsévají, musí počítat se závěrečnými ještě strašnějšími bouřemi odvety!*“¹⁸

Rozhlas vyzývá Němce, aby se vzdali, a na druhou stranu svolává občany na stavbu barikád. Právě barikády se poté stanou jedním ze symbolů Pražského povstání. Měly skutečně veliký význam. Oddělily od sebe německé posádky, a když se navíc podařilo odpojit tato stanoviště také od telefonického připojení, značně to paralyzovalo německé síly.¹⁹

Byly vydány vyhlášky ohledně výživy a potravin. Zachovaly se potravinové lístky a obchodníci, družstva, mlynáři či zemědělci měli povinnost pokračovat v práci. Veškerá auta a benzin byly zabaveny pro bezpečnostní a zdravotní účely.²⁰

Atmosféru těchto dní popisuje Kobliha: „*Ještě dnes po šedesáti letech (...) si živě připomínám atmosféru našeho nadšení. Při stavbě barikád se*

¹⁵ Marek, 2005, s. 65.

¹⁶ Viz Šustek; Javůrková, s. 49.

¹⁷ Viz Kotrlý, 1995, s. 56.

¹⁸ Kobliha, 2005, s. 11

¹⁹ Tamt., s. 29.

²⁰ Tamt., s. 40–44.

*projevil duch české vynalézavosti, důmyslu i velkorysosti. (...) Lidé jen mávli rukou, když jim byla brána jejich auta na zesílení zábran. Nikdo nenaříkal nad materiálními oběťmi. Zítra totiž také už vůbec nemuseli žít.*²¹

K večeru, okolo 21. hodiny, nabízí státní ministr Karl Hermann Frank²² prostřednictvím rozhlasu jednání.²³

Na mnoha místech Prahy probíhalo obsazování území či zatýkání německých vojáků překvapivě snadno. Jedno z hlavních možných objasnění této skutečnosti můžeme nalézt v tom, že s vojáky byly v Praze často i jejich manželky s dětmi, a oni si byli na konci války dobře vědomi, že nějaké plané hrdinství by se nemuselo obrátit jen proti nim, ale i proti jejich rodinám. Báli se hrůzné odvety civilistů, které po několik let tolik utlačovali.²⁴

1. 3. 3 6. květen 1945

*„Hlubší organizace povstaleckého tábora, se kterým se pokoušejí spojit jednotky ROA generála Vlasova, a přípravy nacistů na generální útok proti městu, kde předchozí noci vyrostlo na 1600 barikád.“*²⁵

Ke dni 6. 5. 1945 bylo postaveno již více než 2000 barikád, na kterých pracovali převážně děti a ženy. Povstalci začínají být zbrojeni ve větší míře. *„Praha se stala skutečnou pevností. Byla jako úl pilných včel odhodlaných nedat, co bylo jejich.“*²⁶ Ovšem Němci dobývají zpět svá území v Praze. Pomoc přichází z nečekaného zdroje. Ruská osvobozená armáda, nazývaná spíše *Vlasovci* podle generála Andreje Andrejeviče Vlasova, která sestávala z ruských zajatců bojujících ve službách Německa proti Sovětskému svazu, se

²¹ Koblíha, 2005, s. 73.

²² Karl Hermann Frank (1898–1946) – hodnost Obergruppenführer SS, nejdříve jmenován státním tajemníkem Úřadu říšského protektora, posléze se stává německým státním ministrem. Po válce, v roce 1946, byl za válečné zločiny popraven.

²³ Viz Kotrlý, 1995, s. 23.

²⁴ Koblíha, 2005, s. 64.

²⁵ Marek, 2005, s. 65.

²⁶ Koblíha, 2005, s. 79.

nabídla pomoci Praze. ČNR si nebyla jistá, zda takovou pomoc přijmout, pro levicovou část to bylo naprosto nepřijatelné, přeci jenom šlo o zrádce Sovětského svazu, ovšem nakonec zvítězil argument, že lepší alespoň taková pomoc než žádná. Vlasovci byli neuvěřitelně odvážní, možná až příliš. Machotka jejich zarputilost a odhodlanost zdůvodňuje jejich touhou po zbavení se viny, či spíše vědomím, že po konci války je stejně čeká smrt za zradu. Lid tyto vojáky nadšeně vítal, neboť si byl velmi dobře vědom faktu, že ani americká, britská či ruská vojska jim zatím nepřišla na pomoc, na rozdíl od Vlasovců. Ovšem ČNR vyřešila právní postavení Vlasovců způsobem, který jasně ukazoval, jak si představitelé ČNR nevedí rady s touto armádou. ČNR vydala prohlášení, ve kterém jasně uvádí, že Vlasovci bojují na základě jejich vlastních rozhodnutí a ČNR s nimi neuzavřela žádné úmluvy. Nicméně jejich boj netrval dlouho, někdo poslal do velitelství Vlasovců dopis podepsaný ČNR, který je natolik rozlítil, že bojovat přestali. ČNR ovšem o takovém dopisu nic nevěděla.²⁷

„Německý boj o Prahu se vyznačoval nejen tvrdostí, nýbrž i surovostí. Na mnoha místech Němci týrali nebojující obyvatelstvo a zabíjeli je. Někde dokonce zohavovali mrtvoly.“²⁸ „Nešlo už o nějaké vojenské cíle, Němci se očividně mstili do poslední chvíle na nás Češích za svoji zjevnou porážku.“²⁹

Mezinárodní Červený kříž nabídl jednání s Němci. Za ČNR se jednání účastnil Kotrlý a Kutlvašr.³⁰

Samotní občané, pokud nebojovali či nepomáhali na barikádách a v ulicích, se schovávali převážně ve sklepech domů. Navzdory všemu, alespoň o obživu se příliš strachovat nemuseli, neboť *„za okupace si každý střídal pro nejhorší časy železnou zásobu jídla, a tak v revoluci prakticky nedostatek či hlad neexistoval.“³¹*

²⁷ Viz Kotrlý, 1995, s. 34–39; Javůrková, 1946, s. 13, s. 71.

²⁸ Kotrlý, 1995, s. 43.

²⁹ Koblíha, 2005, s. 82.

³⁰ Viz Kotrlý, 1995, s. 43.

³¹ Koblíha, 2005, s. 78.

1. 3. 4 7. květen 1945

„Generální útok nacistů proti městu a jejich úspěšné pronikání do jeho centra ze severovýchodu, provázené zločiny na civilním obyvatelstvu Prahy, kterou v noci začínají opouštět pro neochotu politické dohody ze strany České národní rady jednotky vlasovců.“³²

ČNR se neúspěšně snažila dohodnout s německým velitelstvím na hodinovém příměří, aby se mohli pohřbít padlí. Samotné jednání s K. H. Frankem zatím probíhalo nad očekávání v poklidu. Frank několikrát zmínil, jak českou zemi miluje a že je ochoten předat moc do rukou ČNR, ovšem o předání moci nemohla být řeč. Žádný představitel české moci nikdy Protektorát neuznával, cíl byl jasný – kapitulace.³³

Zajímavý fakt představuje Kotrlý, když popisuje, že velkým nepřítelem německých vojáků byl jejich strach z ozbrojených civilistů. Němci se často chtěli vzdát, ale nebyli si jistí, jak s nimi civilisté na druhé straně barikád naloží. Proto téměř ke každému aktu kapitulace jednotlivých německých jednotek musel přijet nějaký vojenský československý důstojník, který Němcům zaručil určité způsoby zacházení.³⁴

1. 3. 5 8. květen 1945

„Krise povstání, způsobená sílícím náporům nacistů hlavně z karlínského směru proti centru města, vede ke kompromisnímu vyjednání podpisu protokolu o kapitulaci německých jednotek formou jejich odchodu z města (do amerického zajetí).“³⁵

Již se téměř nebojuje, Němci se vzdají na velký boj o Staroměstské náměstí. Ovšem mezitím německé velitelství souhlasí s kapitulací. Němečtí

³² Marek, 2005, s. 65.

³³ Viz Kotrlý, 1995, s. 70.

³⁴ Kotrlý, 1995, s. 77.

³⁵ Marek, 2005, s. 65.

generálové Toussaint³⁶ a Biesen jedou přímo do sídla ČNR podepsat kapitulaci. Generál Toussaint měl rozkaz od maršála Schöernera,³⁷ aby srovnal Prahu se zemí a vyvraždil obyvatele, ovšem Toussaint prohlásil, že poprvé jako voják neuposlechne rozkaz, neboť krveprolití bylo již mnoho a konec války je již velmi blízko. Boje takřka uhasly, pouze jednotky SS se odmítaly vzdát. Neřídily se totiž rozkazy výše zmíněných generálů, ani pod ně vojensky nespádaly. Ale tyto jednotky čítaly ani ne 3000 vojáků, což už nebyl pro povstalecké vojsko velký problém. Kolem 16 hodin byla podepsána kapitulace. Vzdalo se asi 150 tisíc německých vojáků, kteří si vymínili odchod směrem k americkým jednotkám s příručními zbraněmi. To byla hlavně pro ČNR velká úleva, obávala se totiž situace, kdy by tyto jednotky někdo musel hlídat a krmit, na což nebylo prostředků. Bylo tedy propuštěno asi 22,5 tisíce německých vojáků.³⁸

1. 3. 6 9. květen 1945

„Poslední boje s jednotkami SS, především v oblasti Zlíchova, Pankráce a Dejvic, ukončené vstupem sovětských vojsk do Prahy.“³⁹

Ráno 9. května přijely do Prahy ruské jednotky, se kterými nebyl během povstání žádný kontakt. Okamžitě po příjezdu se zapojují do posledních bojů. Jejich velitel, generál Rybalko⁴⁰ se chtěl co nejdříve vypořádat s Vlasovci, tedy všechny je nechat postřílet. ČNR se za ně přimlouvala, prozatím úspěšně. Rybalko navštěvoval ČNR až podezřele často a udržoval s ní téměř neustálý kontakt, podle Machotky to bylo způsobeno jeho obavami, aby se ČNR nerozhodla vládnout sama a nepustit k moci košickou vládu.⁴¹

³⁶ Rudolf Toussaint (1891–1968) – německý generál, velitel jednotek Wehrmachtu v Praze.

³⁷ Ferdinand Schörner (1892–1973) – polní maršál jednotek Wehrmachtu, získal přezdívku „Krvavý Ferdinand“.

³⁸ Viz Kotrlý, 1995, s. 44–47; Javůrková, 1946, s. 11.

³⁹ Marek, 2005, s. 65.

⁴⁰ Pavel Semjonovič Rybalko (1894–1948) – maršál tankových vojsk sovětské armády.

⁴¹ Viz Kotrlý, 1995, s. 110.

Celkem během Pražského povstání zahynulo 3000 osob, zůstalo 1881 vdov, 2570 sirotků a 10 000 raněných. Bylo zničeno 59 budov, těžce poškozeno 425 budov a lehce 4220. Ovšem nutno podotknout, že všechna čísla jsou jen orientační.⁴²

„Praha byla poškozena, avšak ne zničena. Pražané měli hned po Pražském povstání kde bydlet. Noviny vycházely skoro ihned denně, továrny, obchody, lékárny, nemocnice, výroby, divadla, kina vešla skoro ihned po ukončení povstání v normální chod.“⁴³

1.4 Odboj

Po událostech z let 1938 a 1939 se začal formovat jak domácí, tak zahraniční protifašistický odboj, tedy forma boje proti moci, která si klade za cíl takovou moc či režim destabilizovat a nastolit režim nový.⁴⁴

1.4.1 Domácí odboj

Je zřejmé, že pro občany Protektorátu nebyl snadný samotný běžný život, natožpak pro obyvatele, kteří se snažili o odbojovou činnost. Odbojové organizace a skupiny byly velmi často nalezeny gestapem a následně rozprášeny. Český domácí odboj také značně ochromila odvěta nacistů po atentátu na Reinharda Heydricha.⁴⁵ Proto byla společným prvkem napříč domácím odbojem naprostá utajenost. Odbojové hnutí nevědělo o činnostech jiných uskupení, a členové jedné organizace se často neznali ani mezi sebou.

⁴² Viz Kotrlý, 1995, s. 118.

⁴³ Javůrková, 1946, s. 42.

⁴⁴ Viz Hrbek, 2003, s. 15.

⁴⁵ Reinhard Heydrich (1904–1942) – jeden z nejvýše postavených představitelů SS, zastupující říšský protektor Protektorátu Čechy a Morava, podílel se na vytvoření holocaustu. Zemřel na následky atentátu provedeného československými parašutisty z Anglie.

Krycí jména tu hrála důležitou roli. Jednak jako krytí před špiony a zrádci, ale také jako pojistka, že žádný člen odboje nemohl u výslechu prozradit skutečnou totožnost ostatních členů. Z odbojových skupin, které sehrály významnější roli během války, připomenu např. Politické ústředí, Petiční výbor Věrní zůstaneme, Za svobodu či Národní souručenství ve Velké Praze. Odbojové organizace neplnily pouze úkoly, které se nejčastěji zmiňují, jako udržení styku se zahraniční vládou, informování o stavu a působišti nepřátelských jednotek, ale také úkoly na první pohled jednodušší, ale o to smysluplnější. Mám například na mysli pomáhání rodinám zatčených členů.⁴⁶

Již od začátku války se vedly diskuze o nutnosti zastřešit nějakým způsobem domácí odboj. Jednotné velení přinášelo daleko vyšší efektivnost při působení odboje, ovšem až do konce války se snahy o organizaci nepodařilo naplnit. A to právě z důvodů, které zmiňuji výše. Nikdo pořádně nevěděl, kolik organizací vůbec je, kdo jsou jejich členové, kdy a kde se stýkají či jakou činnost vlastně provádí.

Na počátku roku 1945 se začal reálněji formovat určitý orgán, který by měl na starosti organizování a koordinaci odboje. Ovšem tato snaha o sjednocení odbojových skupin narazila na překážku, kterou málokdo čekal. Tou překážkou byl téměř nezájem ze strany odbojových center v Londýně a Moskvě, a to kvůli neochotě k jejich vzájemné spolupráci. Odbojová centrála v Moskvě podporovala partyzánské hnutí na našem území, jehož velení spadalo pod sovětskou armádu. Na druhé straně, centrum v Londýně se, spíše než partyzánským jednotkám, věnovalo akcím pro výsadky na naše území za pomoci anglických jednotek. Například Rada tří,⁴⁷ což bylo odbojové hnutí působící na Moravě, se pokoušela s Londýnským vedením ve věci koordinace odboje několikrát spojit, ovšem odpověď byla téměř žádná, a když nějaká odezva přišla, byla příliš vyhýbavá. Plány na koordinaci domácího odboje a poválečné uspořádání se vedly víceméně pouze v zahraničních centrech,

⁴⁶ Viz Kotrlý, 1995, s. 11–12 a Marek, 2005, s. 30.

⁴⁷ *Rada tří* bylo zkrácené označení pro *Velitelství československých parašutistických a partyzánských skupin*.

domácí odboj do těchto jednání téměř nezasáhl. Přitom právě koordinace, jednotné velení, bylo to, co domácí odboj nejvíce potřeboval.⁴⁸

Nicméně exilová vláda v Londýně se již v roce 1944 zabývala otázkou zapojení domácího odboje do povstaleckých akcí, ale vše ztroskotalo na přílišné komplikovanosti při přípravě takových činností, ať už se jednalo o velké počty zbraní, které nebyly Angličané schopni dodat, či o neochotu sovětské strany o spolupráci s prezidentem Benešem, který nebyl, jako vedoucí osoba západního odboje, pro Moskvu ideologicky spjatým spojencem.⁴⁹

Je nutné si připomenout, že Česká národní rada nebyla jediným odbojovým orgánem v Praze. Například se v Praze, po vyhlášení Košického programu,⁵⁰ ustanovil Národní výbor Praha pod velením generála Františka Hrabčíka. Dále byli ve vedení tohoto výboru lidé z Československé strany lidové a Národní socialisté. Další významnou odbojovou jednotkou byl Národní výbor v Praze, který založil brigádní generál František Slunečko. „*Na scéně se objevily i další skupiny s úmyslem slavnostně převzít moc po zhroucení okupační moci.*“⁵¹

1. 4. 2 **Zahraniční odboj**

Mnoho československých občanů ovšem zvolilo jinou formu odboje, a to odejít ze země a pokusit se změnit podmínky v Československu zvenčí. Tento postup zvolili nejenom lidé, pro které byl víceméně nucený, například z důvodu jejich politické angažovanosti, ale i obyčejní, převážně mladí občané, kteří se nechtěli smířit s nastoleným režimem a chtěli bojovat s nepřítelem tváří v tvář, což by uvnitř Protektorátu možné nebylo.

⁴⁸ Viz Roučka, 2005, s. 7.

⁴⁹ Tamt.

⁵⁰ Košický vládní program – oficiálně *Program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků* schválila jej exilová vláda 5. dubna 1945 v Košicích. Vymezoval zásady budoucí politiky Československa.

⁵¹ Roučka, 2005, s. 11.

Nejdůležitější roli v zahraničním odboji hrálo jeho samotné centrum, pojmenované jako Prozatímní státní zřízení, které sídlilo v Londýně a jehož nejvyšším představitelem byl prezident Edvard Beneš. Aby ovšem Londýnské centrum mělo v politické sféře určitou váhu, přiznal se Edvardu Benešovi statut československého prezidenta. Toto přiznání bylo učiněno díky zásadě právní nulity, která byla použita pro společné vyjádření ohledně neplatnosti všech právních úkonů po Mnichovské dohodě, neboť byly vykonány pod nátlakem. Z tohoto důvodu proto nemohla být platná ani Benešova abdikace, a tak nadále setrval v pozici československého prezidenta.⁵²

Pro účel této práce jsou ovšem nejzajímavější styky prezidenta Beneše s J. V. Stalinem,⁵³ které se odehrávaly v Moskvě na konci roku 1943. Při těchto schůzkách, na které byli přizváni i zástupci československého komunistického exilu, se řešily představy „o *eliminaci některých politických stran v poválečném Československu, o posílení role KSČ a zahraničně-politické orientaci na Sovětský svaz.*“⁵⁴

Konečné dohody ohledně poválečného systému v Československu a vytvoření přechodné vlády se odehrály v Košicích, kde se během března a dubna roku 1945 sešli představitelé jak londýnského, tak moskevského exilového centra. Tyto schůzky vyústily ve vyhlášení tzv. Košického vládního programu.⁵⁵ Pro jasnou představu, jaké měl tento program vyznění, stačí uvést jeden z jeho odstavců: „*Smlouva československo-sovětská z 12. prosince 1943 o vzájemné pomoci, přátelství a poválečné spolupráci bude určovat pro veškerou budoucnost zahraničně politickou pozici našeho státu.*“⁵⁶

1.4 Česká národní rada

⁵² Viz Vodička, 2007, s. 52.

⁵³ Josif Vissarionovič Džugašvili (1878–1953) – nebo také *Stalin*, byl generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu, jeden z nejkrutějších diktátorů v historii lidstva.

⁵⁴ Vodička, 2007, s. 53.

⁵⁵ Viz Kvaček, 2005, s. 122.

⁵⁶ Soukup, 1975, s. 30.

1. 4. 1 Vznik ČNR

Samotný počátek fungování České národní rady můžeme určit na začátek roku 1945, přesněji únor tohoto roku. Touto dobou se začali scházet představitelé různých odbojových skupin a politických stran. Ovšem, navzájem se tito lidé neznali, a ani si nemohli řádně ověřit, zda určitý člověk je opravdu členem té či oné odbojové skupiny. Proto panovala na prvních setkáních velká nedůvěra. Nevedly se žádné záznamy a těmto lidem nezbývalo nic jiného, než prostě jen věřit, že ostatní nejsou zrádci. První schůze ČNR se proto také velmi často rozpouštěly kvůli podezření. To značně komplikovalo jejich cíl, snahu o vytvoření odbojové centrály, která by organizovala celý domácí odboj.⁵⁷

Oficiální založení ČNR proběhlo „*ve dnech 29. – 30. dubna 1945, kdy se ustavila v místnosti družstva Bratrství v Hradební ulici v Praze 1 do konečné podoby tzv. Česká národní rada.*“⁵⁸ Je ovšem nutné podotknout, že to nebylo jediné uskupení, které se snažilo o koordinaci odboje.

1. 4. 2 Předrevoluční činnost ČNR

V ČNR byla zastoupena Československá strana národně socialistická, Československá sociální demokracie, Komunistická strana a Československá strana lidová. Bylo dohodnuto, že bude platit 1 strana – 1 zástupce, ovšem jak se později ukázalo, takové demokratické dělení neproběhlo. Během následujících týdnů bylo zřejmé, že drtivou převahu mají zástupci komunistů a sociálních demokratů. To bylo způsobeno tím, že do ČNR se dostali také zástupci různých odbojových skupin, ovšem nikdo nemohl zkontrolovat, jestli takové skupiny vůbec existovaly, natožpak členství jejich zástupců. Mezi takové odbojové skupiny patřily např.: Revoluční odborové hnutí, Revoluční hnutí zemědělců, Revoluční hnutí družstevníků, Hnutí za svobodu, Revoluční hnutí

⁵⁷ Viz Kotrlý, 1995, s. 14.

⁵⁸ Roučka, 2005, s. 8.

žen, Ústřední národní výbor mládeže aj.⁵⁹ Mimo představitelů politických stran se ČNR skládala také z partyzánů, vojáků, drobných zemědělců, zástupců drobného obchodu a drobných živností.⁶⁰

Od konce dubna se ČNR scházela již denně. Na začátku května bylo již Německo téměř celé pod kontrolou spojenců, a proto si ČNR kladla otázku, zda má vůbec smysl plánovat revoluci, jestli nebude účinnější spíše počkat a poté moc v zemi v klidu převzít. Tudíž se ČNR rozhodla roznést letáky vyzývající občany ke klidu po celé Praze.⁶¹

Při vyhlášení Košického vládního programu ovšem zahraniční centra naprosto nechala domácí odboj mimo dění, a i když dříve hojně obě centra slibovala, že na poválečném území vznikne vláda složená i ze zástupců domácího odboje, do Košic nebyl nikdo přizván. Proto domácí odboj apeloval a posílal několik depeší, jak do Košic československé vládě, tak odbojovým centrálám v Londýně a Moskvě, ohledně jejich uznání České národní rady jako vedoucího orgánu pro domácí odboj. Na tyto depeše ovšem nikdo neodpověděl.⁶²

Prezident Beneš byl dokonce značně rozladěný nad zprávami, které se k němu dostávaly ohledně fungování ČNR, neboť měl za to, že ustavovat rozdílně česká a slovenská centra národního odboje nebylo dobré řešení. Obával se, že následně by takové rozdělení mohlo vést ke státnímu dualismu.⁶³

Česká národní rada se tudíž rozhodla jednat sama, a i když neměla souhlas od československé vlády, prohlásila se za zástupce košické vlády na území Protektorátu. Ke konci dubna bylo pro Českou národní radu stěžejní vyřešit vojenské záležitosti, a proto povolala do Prahy kapitána Jaromíra Nechanského, který dostal za úkol vytvořit vojenský štáb. Nechanský byl důstojníkem čs. armády v Anglii, již dříve byl vysazen na českém území a ukryval se v lesích. O situaci v tehdejší době svědčí vzkaz, který poslal kapitánovi Rady tří na Vysočinu: „Zde to stojí za hovno. Vojensky nebylo uděláno pranic. Politikové se stále dohadují a rozdělují si místa. Zbraně

⁵⁹ Viz Marek, 2005, s. 50; Kotrlý, 1995, s. 17.

⁶⁰ Viz Javůrková, 1946, s. 8.

⁶¹ Viz Kotrlý, 1995, s. 20.

⁶² Viz Roučka, 2005, s. 9.

⁶³ Tamt., s. 11.

*nemáme žádné a venku chtějí akce...*⁶⁴ Právě zbraně byly to hlavní, co ČNR řešila. Zatím se vůbec neprobíralo povstání, dokonce nebyl sestaven ani žádný projekt pro případné větší odbojové akce. Nechanský měl v rukou mocnou zbraň, a to vysílačku. V té době totiž neměl žádný z členů ČNR přímý kontakt se zahraničním a to zajišťovalo vliv Josefu Kubátovi, generálnímu tajemníkovi ČNR, který jako jediný byl s Nechanským v kontaktu.⁶⁵

Do otázky shozu zbraní bylo ovšem nutno započít všechny případné okolnosti. Například Josef Kotrlý, místopředseda ČNR, se obával, jaký statut budou mít lidé, kteří takové zbraně použijí. Nemohli by mít ani uniformy. Kotrlý se bál hromadných poprav německých civilistů. Později barikádníci, kteří se k nějakým zbraním dostali, začali nosit bílé pásy na levých pažích s iniciálami R. G. (Revoluční garda).⁶⁶ Na druhou stranu, pokud by se zbraně na naše území dostaly, jednoznačně by to zvýšilo autoritu prezidenta Beneše a celého londýnského exilu, také by se tím podpořila prestiž nekomunistických odbojových skupin, zbraně by měly vliv na formování domácí politické scény a v neposlední řadě by určitě ovlivnily volby v roce 1946.⁶⁷

O tom, jak bezradná vlastně ČNR v tehdejší době byla, svědčí dění v rozmezí dvou dnů na začátku května. Na zasedání 3. května se ČNR s naprostou jistotou zaobírala plánem převratu, ačkoli ještě pár dnů před tím se jako o otevřeném činu proti nacistům uvažovalo o generální stávce. Ta se ovšem zdála být představitelům ČNR nepříliš silným gestem, a proto se zaměřili na plánování převratu. Přebírat byl domyšlen do naprostých detailů, novým sídlem pro ČNR se měl stát Obecní dům, odtud měla směrem k národu znít státní hymna či Smetanova Libuše. Byly přichystány i telegramy oznamující změnu režimu. Ovšem již druhý den, 4. května, ČNR zasedala znovu a dramatické plány z předešlého dne byly zapomenuty. ČNR se zalekla případné odvety nacistů a celý plán převratu pozdržela, dokud nebude jasné, že by Pražané byli schopni vést s Němci vyrovnané boje.⁶⁸

⁶⁴ Marek, 2005, s. 43.

⁶⁵ Viz Kotrlý, 1995, s. 15; Roučka, 2005, s. 10.

⁶⁶ Viz Kotrlý, 1995, s. 52.

⁶⁷ Viz Marek, 2005, s. 45.

⁶⁸ Viz Roučka, 2005, s. 13.

1. 4. 3 Česká národní rada v období revoluce

Ještě 5. května ráno si nebyla ČNR jistá, zda se vůbec do čela povstání postaví. Hlavním důvodem pro nejistotu se ukázala být obava, zda je ČNR jediným orgánem, který se o takovou roli bude ucházet, a také, jak ji přijmou běžní občané. Nesmí se zapomínat, že představitelé ČNR nebyli známí lidé a o její činnosti běžní občané téměř ani neslyšeli. Nakonec se tedy ČNR rozhodla vytvořit společný generální štáb, spolu s generálem Františkem Slunéčkem,⁶⁹ v Ústředním sociálním úřadu hl. města Prahy v Bartolomějské ulici. Významným spojencem ČNR se ukázala být vojenská odbojová organizace Bartoš,⁷⁰ která již měla připravenou funkční síť vojenského velitelství, díky policistům či úředníkům na ministerstvech nebo telefonních ústřednách. Kotrlý označuje začátek povstání jako „předčasný a spontánní“.⁷¹ Tomu napovídá například i fakt, že organizace Bartoš si naplánovala svou další schůzi až na 7. května.⁷²

Pro pozici ČNR v očích veřejnosti sehrál velkou roli také příchod Alberta Pražáka, který byl ihned jmenován předsedou rady. Albert Pražák byl velmi uznávaný a známý, přesně jako někdo, koho ČNR potřebovala.⁷³ Sám Pražák začátek povstání popisuje: „*Sešli jsme se ve druhém poschodí, bylo nás asi třicet. Znal jsem jen několik členů. S ostatními jsem se seznamoval. Nebylo však času k řečem, musela započítí akce. Ve dvě hodiny také započala.*“⁷⁴

Průlomový okamžik pro ukotvení pozice ČNR představovalo vyjádření podpory místních národních výborů, ostatních odbojových organizací

⁶⁹ František Slunéčko (1886–1963) – krycí jméno Alex, což bylo také označení pro celou odbojovou skupinu. Legionář 1. světové války. Generál, který se po celou dobu okupace skrýval na území republiky a prováděl odbojovou činnost.

⁷⁰ Bartoš bylo zprvu krycí jméno Františka Bürgera, bývalého podplukovníka generálního štábu, poté se stalo i jeho občanským jménem a sloužilo také jako označení pro celou odbojovou skupinu, která na začátku povstání čítala až 10.000 mužů.

⁷¹ Kotrlý, 1995, s. 53.

⁷² Viz Marek, 2005, s. 34.

⁷³ Viz Kotrlý, 1995, s. 23–26.

⁷⁴ Pražák, 2004, s. 110.

i zaměstnaneckých skupin napříč různými podniky.⁷⁵ ČNR zjednodušil její postavení také fakt, že nikdo proti ní neprotestoval a ani žádná další organizace se veřejně nepřihlásila k vedoucímu postavení⁷⁶ v Pražském povstání.⁷⁷

Ač by se mohlo zdát, že ČNR byla hlavou celého povstání, která řídila veškeré dění na území Prahy, a například sám předseda ČNR Pražák uvádí, že ČNR doslova vydala povel pro začátek bojů,⁷⁸ opak byl pravdou. „*Situace byla nepřehledná, dopad činnosti řízení shora prakticky žádný. (...) velitelství na počátku revoluce byla spíše ve vleku událostí, osobních iniciativ občanů, policistů a několika nižších důstojníků,*“ popsal začátky povstání Bohumil Koblíha.⁷⁹

Při přebírání městského rozhlasu narazili členové ČNR, konkrétně Kotrlý a Smrkovský, v jednací síni Staroměstské radnice na dr. Vacka a Bienerta, předsedu protektorátní vlády, debatující ohledně vytvoření nové vlády.⁸⁰ Bienert měl totiž dohodu s K. H. Frankem ohledně přenesení veškeré moci na Háchův režim v čele s Bienertem a také, že Protektorát se ruší. Takové řešení bylo pro Německou stranu velmi výhodné, ČNR se tudíž rozhodla zatknout předsedu Bienerta, odvedla ho do svého sídla a posléze ho donutila vzdát se funkce. Vedením Pražského magistrátu byl pověřen dr. Pičman.⁸¹

Po boji o rozhlas se odvysílala první zpráva představující ČNR, teď již nebylo pro její představitele cesty zpět, protože Němci znali jejich jména. Organizace ČNR byla velmi prostá, pracovaly pro ni dvě sekretářky, které měly k dispozici úřední papír a razítko s hlavičkou ČNR.⁸²

Na začátku povstání také bylo nutností mít osoby spřízněné s ČNR na všech důležitých úřadech. Tudíž ČNR začala posílat své spřízněnce do

⁷⁵ Viz Kotrlý, 1995, s. 24.

⁷⁶ Do vedoucí pozice Pražského povstání se chtěla dostat také *Národní rada česká*, ovšem ta byla zdiskreditována svými členy, kteří měli kolaborantskou minulost, a také *Národní výbor republiky Československé*, který se ovšem rozpadl již na začátku povstání, kvůli strachu z německých sil.

⁷⁷ Tamt., s. 54.

⁷⁸ Viz Javůrková, 1946, s. 8.

⁷⁹ Koblíha, 2005, s. 68.

⁸⁰ Podrobněji kap. 2. 3. 6 Pražský místní rozhlas

⁸¹ Viz Kotrlý, s. 24 a 58; Javůrková, s. 49.

⁸² Viz Kotrlý, 1995, s. 28.

jednotlivých institucí, aby zde přebírali vedení a měli tyto důležité ústavy pod kontrolou. Ovšem nejednalo se pouze o členy ČNR, místopředseda Smrkovský měl již připraven seznam lidí, kteří by byli pro takové úkoly ideální. Tyto vybrané jedince však téměř nikdo v ČNR neznal, což potvrzuje i Kotrlý.⁸³ V té době si málokdo uvědomoval závažnost těchto úkolů, a tudíž se proti takovým činům moc neprotestovalo, ovšem tito lidé dosazení do vrcholných funkcí, například na ministerstvech, zde často zůstávali i po válce.⁸⁴

Dalším, pravděpodobně velmi dobře připraveným, krokem Smrkovského bylo rozhodnutí o zřízení dělnických milicí, které sehrály významnou úlohu při převratu v roce 1948.

ČNR neustále pomocí rozhlasu vyzývala Němce, aby se vzdali, a na druhou stranu pobízela občany ke stavbě barikád, které postupem času oddělily od sebe německé posádky, a tím se, spolu s odstřižením telefonního spojení, docílilo značného paralyzování německých jednotek.⁸⁵

ČNR také zajišťovala odesílání a vysílání výzev o pomoc v cizích jazycích do zahraničí. Jedinou opravdovou pomocí během povstání bylo něco málo partyzánů a autobusy s policií z Hradce Králové a Plzně. ČNR také byla nucena vydat vyhlášky ohledně potravin. Jak jsem již zmínil, konkrétně byly zachovány potravinové lístky a obchodníci, družstva, mlynáři, zemědělci museli pokračovat v práci.⁸⁶

Mezinárodní Červený kříž nabídl jednání s Němci. Jednání za ČNR vedli Kotrlý a Kutlvašr. Samotné jednání provázal velký strach, nikdo si nebyl jistý, jak Němci zareagují a jestli zprávy ohledně nabídky k jednání nebyly jen lstí. Kotrlý dokonce předem napsal dopis na rozloučenou.⁸⁷

Němci, kteří nakonec souhlasili s formou kapitulace, ji jeli podepsat přímo do sídla ČNR.

⁸³ Tamt., s. 55.

⁸⁴ Tamt., s. 28.

⁸⁵ Tamt., s. 29.

⁸⁶ Viz Javůrková, 1946, s. 10.

⁸⁷ Kotrlý, 1995, s. 66.

Je také nutné připomenout, že ČNR neměla žádné stanovy, žádné předpisy, podle kterých by se řídila. Všechna jednání byla zcela neformální, volná a vše se řídilo díky důvěře.⁸⁸

1. 4. 4 Stěhování ČNR

ČNR byla nucena během Pražského povstání několikrát změnit své sídlo. A to převážně z důvodů hrozby vyzrazení či jako důsledek postupujících německých jednotek, před kterými se musela stáhnout na jiné místo.

První oficiální ustavující schůze se odehrála na konci dubna v Hradební ulici na Praze 1. Posléze sídlila ČNR v Dlouhé třídě v domě č. 2 Občanské záložny na Starém městě. Ovšem 5. 5. kolem poledne byla nucena se přemístit do podkroví kavárny Vltava a posléze v 18 hodin se přestěhovala na Nákladové nádraží Žižkov. Zde ovšem měla ČNR důvodné podezření, že se jí snažilo navštívit několik německých špiónů, tudíž 6. 5. mění své sídlo a stěhuje se do domu Ústředního dělnického konsumního spolku Včela na Tylově náměstí na Královských Vinohradech. Ani zde ale nezůstala déle než jeden den a jako svou základnu si ještě týž den večer vybrali zástupci Rady Vinohradský pivovar. Němci v těch chvílích chystali prudkou ofenzivu, a ČNR se tedy rozhodla raději opustit Vinohrady a přesídlit do Bartolomějské ulice.⁸⁹

Snaha o utajení sídla ČNR je patrná také ve chvílích jednání ČNR s K. H. Frankem. Veškeré kontakty ohledně německé kapitulace probíhaly následujícím způsobem: ČNR zavolala své stanovisko do rozhlasu, odtud se zpráva předala do sídla Mezinárodního červeného kříže a až ten zkontaktoval německé velení.⁹⁰

⁸⁸ Viz Kotrlý, 1995, s. 49.

⁸⁹ Tamt., s. 33–36; Javůrková, s. 9.

⁹⁰ Viz Kotrlý, 1995, s. 68.

1. 4. 5 Česká národní rada po Pražském povstání

Postavení ČNR se po konci Pražského povstání radikálně změnilo. Nyní k ní proudily davy lidí, protože zastávala moc v republice, než přijede vláda. Ovšem ČNR na takové působení nebyla připravená, proto musela urychleně navýšit svůj aparát. Vše se dělo naprosto ilegálně, žádné pracovní smlouvy se neuzavíraly, vše se dělalo jen z nadšení.⁹¹

„Nejistota o osudu národa, která trvala celých sedm let, se změnila (...) v naprostou svobodu. Nebezpečí a napětí ilegální činnosti bylo rázem ukončeno, obavy z těžkých bojů na našem území se rozplynuly a najednou byl také pryč strach z toho, že Praha bude pobořena a že se revoluční síly neudrží až do konce. Byl to skutečný převrat v plném slova smyslu, převrat politický, citový, převrat zaměření celého dosavadního úsilí, převrat nadějí v náhlou jistotu.“⁹²

ČNR se chtěla proměnit v prozatímní parlament, proto přijímali nové členy.

Dne 10. 5. přiletěla do Prahy košická vláda, která měla od samého počátku setkání k ČNR odměřený vztah, což dokládá také fakt, že ČNR se o přiletu exilové vlády dozvěděla teprve ráno téhož dne. ČNR ovšem jednomyslně a jasně předala veškerou moc v zemi vládě. Vláda poté nabídla ČNR, aby se stala Zemským národním výborem v Praze. Dr. Pražák již nechce v takové kariéře pokračovat, a proto je předsedou zvolen Smrkovský.⁹³

Rusové a komunisté velmi trpce nesli úspěch Pražského povstání. *„Když se komunisté zmocnili vlády v roce 1948, odsoudili generála Kutlvašra pro zradu a popravili št. kapitána Nechanského a Veleoslava Wahla. Vytýkali jim, že prý vyjednávali s K. H. Frankem, což bylo zcela nepravda. (...) Kutlvašr a Nechanský měli mít čestné místo v životě národa jako vojenští hrdinové*

⁹¹ Tamt., s. 111.

⁹² Tamt.

⁹³ Tamt., s. 114; Javůrková, 1946, s. 11.

*Pražského povstání a příprav k němu. Způsob, jak s nimi komunisté naložili, je hrozným svědectvím jejich mstivosti a nelidskosti.*⁹⁴

Po příjezdu prezidenta Edvarda Beneše 16. 5., tedy až v čase, kdy byla celá situace v republice zklidněna, byli členové ČNR a také barikádníci odměněni a dekorováni. Komunisté zanedlouho poté začali tvrdit, že Rudá armáda osvobodila Prahu 9. 5. 1945, což ovšem nebyla pravda. Edvard Beneš to komentoval slovy, že historická pravda musí ustoupit před tou politickou.⁹⁵ Tuto kapitolu bych ukončil proslovem Edvarda Beneše, který se zaobíral budoucností Němců na českém území: „*Že je možnost znovu to opakovat a znovu se s nimi dohadovat a za 10, 20 let znovu vytrpět ty hrůzy strašné války a nové katastrofy. Ne. Ne. Starou politiku opakovat nebudeme. Řekli jsme si, že německý problém v republice musíme definitivně vylikvidovat.*“⁹⁶

1. 4. 6 Představitelé ČNR⁹⁷

- *Albert Pražák*

Předseda ČNR, jeden z nejstarších členů (65 let). Do ČNR přišel až po jejím založení. Byl velmi známou a uznávanou osobou tehdejší doby a takovou ČNR potřebovala. Universitní profesor, odborník na dějiny. Také nebyl příslušníkem žádné politické strany. Na druhou stranu byl možná až příliš velký gentleman, který byl pod silným vlivem své dcery – komunistky.⁹⁸

- *Josef Smrkovský*

Místopředseda ČNR, ovšem často nazývaný neformálním předsedou ČNR. Zástupce komunistické strany, tajemník KSČ v Brně, krycím jménem Vrba.

⁹⁴ Kotrlý, 1995, s. 115.

⁹⁵ Tamt., s. 117.

⁹⁶ AF 00532/7, Projev dr. Edvarda Beneše, 12. 5. 1945

⁹⁷ Originální seznamy členů viz příloha č. 1.

⁹⁸ Viz Kotrlý, 1995., s. 26.

„Prokázal nespornou velitelskou schopnost. Šel situaci zrovna vstříc, jako by měl řešení už připravena. V událostech, jež se valily, musil dělat rozhodnutí bez dlouhého rozmýšlení, a také je dělal. Především Pražák to brzy vytyšil a přenechával mu (...) pole.“⁹⁹

- *Josef Kubát*
Generální tajemník ČNR za revoluční odborové hnutí. Bývalý účetní.
- *Otakar Machotka*
Místopředseda ČNR, bývalý národní socialista. Dříve universitním profesorem a za války úředníkem. Po převratu v roce 1948 uprchl do USA, kde se stal profesorem na University of Chicago.
- *Josef Kotrlý*
Místopředseda ČNR. Před válkou advokát. Po válce mu bylo kvůli ruskému nátlaku doporučeno odejít z Československa, stal se generálním konsulem pro Kanadu.
- *Jaromír Nechanský*
Voják, kapitán jezdeckta, který se vycvičil v Británii a ke konci války se zúčastnil seskoku na naše území. Udržoval jako jediný z ČNR rádiové spojení s Londýnským centrem. Nejvíce ze všech se snažil o ozbrojený převrat, ovšem zbraně ani vojáci nikdy nedorazili. Byl vedoucím vojenské sekce ČNR. Roku 1949 byl zatčen, obviněn z velezrady a následně popraven. Roku 1991 byl rehabilitován, byla mu vrácena hodnost a jeho jméno se nachází na pamětní desce u Generálního štábu Armády České republiky.
- *Vilém Schaffer* – místopředseda ČNR za Československou stranu lidovou, bankovní úředník.

⁹⁹ Tamt., s. 45.

- *Jaromír Kavka* – místopředseda ČNR za revoluční hnutí zemědělců.
- *Lumír Čivrný* – novinář, předseda tiskové komise, levicový intelektuál.
- *Dr. Václav Vacek* – pověřen vedením správy hlavního města Prahy.
- *MUDr. Kavalír* – náčelník Československé obce sokolské, členem ČNR až během povstání.
- *Václav David* – člen vojenské komise, pozdější ministr zahraničních věcí.
- *Dr. Jaroslav Nebesář* – advokát, pozdější guvernér Národní banky, v ČNR oblast finance.
- *Dr. Zdeněk Wirth* – úředník, sekční šéf ČNR ohledně ochrany památek.
- *Ladislav Machoň* – zástupce partyzánské organizace Rada tří, architekt, v ČNR oblast kultury.
- *Augusta Mullerová* – architektka, v ČNR oblast sociální péče a zdravotnictví
- *Zoufalý* – bývalý senátor, později z ČNR vyloučen.
- *František Kostíuk* – inženýr, v ČNR oblast zemědělství.
- *Veleslav Wahl* – student, v ČNR velitel jednotek.
- *J. Kuffner* – zpravodaj pro zásobování, úředník.
- *Alois Zábojník* – úředník.
- *Jaromír Kafka* – inženýr zemědělství.
- *Lumír Černý* – armádní hodnost major.
- *Josef Knap* – člen za *Revoluční odborové hnutí*
- *Evžen Erban* – pozdější poslanec a ministr sociální péče.
- *Václav Koutný* – v ČNR oblast mládeže.
- *Maxmilián Kostečka* – v ČNR oblast živností.
- *MUDr. Bohumín Budín* – v ČNR oblast lékařské služby. Během povstání je zabit.
- *Gustav Beneš* – úředník, v ČNR oblast dopravy.

2 ROZHLASOVÉ VYSÍLÁNÍ ČESKÉ NÁRODNÍ RADY BĚHEM PRAŽSKÉHO POVSTÁNÍ

2.1 Německá propaganda

Německá okupační správa se v první polovině roku 1945 ještě více snažila o protikomunistickou a protisovětskou kampaň a využívala toho všemi dostupnými prostředky. Za těmito kampaněmi stála i Česká liga proti bolševismu, která ve svém prohlášení ostře varovala před bídou, která přichází z východu a kterou je potřeba zahnat zpět. Taková propaganda se snažila občanům Protektorátu vnutit myšlenku, že jak říšský, tak český národ má něco společného, v tomto případě odpor k Sovětskému svazu. Podobný nátlak na národ jsme mohli nalézt jak v tisku, tak ve filmu, kde byl charakterizován dvěma společnými prvky, a to nutným bojem proti bolševismu a na druhé straně přesvědčováním občanů, že právě ideologie Německé říše je jediná správná. Filmový průmysl se snažil prezentovat německá vojska na území Protektorátu jako nezbytnou ochranu české země před hrozbou bolševismu, k čemuž sloužil krátký film „*Rudá mlha*“, který byl jakýmsi souhrnem odůvodnění, proč je bolševismus tak špatný. Pořádaly se dokonce protisovětské výstavy, například výstavu „*Bolševismus nikdy*“ navštívily podle tehdejšího tisku desítky tisíc lidí. Noviny psaly hrůzostrašné příběhy z míst, jež osvobodila Rudá armáda, která se prý dopouštěla na tamějších obyvatelích nebyvalého násilí a úděsného teroru.¹⁰⁰

Na jaře roku 1945 se atmosféra ještě více zdramatizovala. Po vyhlášení Košického vládního programu psaly noviny velmi útočně proti prezidentovi Benešovi a převážně se zabíraly složením československé vlády. V ní totiž téměř polovinu křesel měli komunisté, a to protektorátní noviny považovaly za jasně znamení vzrůstajícího ovládnutí českého území Sovětským svazem.¹⁰¹

¹⁰⁰ Viz Roučka, 2005, s. 7.

¹⁰¹ Tamt., s. 10.

První máj byl svátkem, kdy se městem procházely různé průvody a konaly se oslavy. A tudíž se nacisté obávali, aby lidé nevyužili těchto oslav k pokusu o výraznější povstání. Proto K. H. Frank den před 1. květnem upozornil občany skrz rozhlasové vysílání, že v případě jakéhokoli pokusu o narušení pořádku má okupační správa dostatek nástrojů jak mu zamezit. „V závěru projevu státní ministr emotivně prohlásil, že *jedině tak bude tato krásná země, která je i jeho domovinou, ušetřena zbytečného zničení.*“¹⁰² V Praze také byly rozmístěny čtyři a rotý německých tanků.¹⁰³

2.2 Český tisk během Pražského povstání

Novinářství bylo během nadvlády fašistů značně postiženo. Je pravdou, že právě mezi novináři bylo příliš mnoho kolaborantů. Jen s nostalgií se vzpomínalo na „*slavné doby našeho politického boje národního, v němž vždy novináři byli na vedoucím místě, byli tvůrci (...) národního programu a stáli v prvních řadách inteligence (...) v boji za politické a sociální osvobození národa.*“¹⁰⁴

Ostatní novináři takovou ostudu své profese nesli s velkou nelibostí, a alespoň se snažili sabotovat jednoduché úkoly během své práce. Výraznější odpor můžeme nalézt ke konci války, kdy se novináři, a vůbec pracovníci v médiích, již ve velkém počtu připravovali na zásadní změnu poměrů v tiskové oblasti. Cíl byl jasný, noviny by měly patřit národu. Již nikdy nechtěli dopustit, aby byla média pod vládou jednotlivců, pro které byl hlavní, a mnohdy jediný cíl pouze zisk.¹⁰⁵

Na začátku Pražského povstání začala fungovat při ČNR Konference zástupců tisku, jejíž členové byli například pracovníci bývalého Národního svazu novinářů. V ČNR měl tato jednání na starost básník a předseda tiskové komise Lumír Čivrný. Jedním z prvních úkolů této skupiny bylo obsazení České

¹⁰² Tamt., s. 11.

¹⁰³ Viz Marek, 2005, s. 48.

¹⁰⁴ Javůrková, 1946, s. 103.

¹⁰⁵ Tamt.

tiskové kanceláře, z jejíhož sídla začali řídit veškerou tiskovou službu v zemi. Napříč všemi redakcemi v Praze převzali vedení novin pracovníci, kteří nebyli nijak zapleteni do kolaborantství s fašistickým režimem. Téměř okamžitě bylo zastaveno vydávání Národních listů a Poledního listu. Také Konference zástupců tisku byla nucena kvůli bezpečnostní situaci měnit své sídlo, z budovy ČTK se přestěhovala do budovy Melantrichu¹⁰⁶ a poté do soukromých bytů jednotlivých členů. Velkou zásluhu mají tito lidé na skutečnosti, že ČTK nepřestala, samozřejmě i když to bylo velmi složité, během povstání nikdy pracovat. Smysl této práce byl spatřován v reakcích světových tiskových agentur, které přejímaly zprávy ČTK a přenášely situaci v Praze do celého světa.¹⁰⁷

2.3 Rozhlas

2.3.1 Rozhlas na českém území a jeho vývoj

Pro účely této práce je důležité si uvědomit, že rozhlas je považován za nejvlivnější médium meziválečného období a k tomu přispívala velkou měrou i „*psychologická nepřipravenost posluchačů na rozhlasový způsob sdělování.*“¹⁰⁸ První rozhlasové vysílání v Československu bylo uskutečněno v květnu roku 1923 a dá se říci, že všeobecné podmínky byly pro šíření rozhlasu velmi příznivé, neboť již roku 1937 bylo zaregistrováno 972 694 uživatelů koncesí, které byly potřebné pro poslech rozhlasu. „*Rozhlasové vysílání se rozšířilo do všech koutů republiky a stalo se mocným masovým médiem.*“¹⁰⁹ Význam rozhlasu brzy pochopili i politici. Vůbec první projev československého prezidenta T. G. Masaryka odvysílaný rozhlasem se

¹⁰⁶ Melantrich bylo české nakladatelství a vydavatelství, které vydávalo jak noviny či časopisy, tak i knižní díla.

¹⁰⁷ Tamt., s. 104.

¹⁰⁸ Čábelová, 2003, s. 25.

¹⁰⁹ Bednařík, 2011, s. 181.

uskutečnil již 28. října 1925 z Pražského hradu. Ovšem co se týče rozšíření rozhlasového signálu, zde velmi negativní úlohu sehrál akt podepsání Mnichovské dohody, po kterém přišla Československá republika o některé ze svých vysílačů, a musíme připomenout, že další vysílače byly poničeny, či úplně zničeny během války.¹¹⁰

Ohledně komfortu poslouchání rozhlasového vysílání spatřujeme značné odlišnosti od dnešní doby. Například v samotných začátcích vysílal rozhlas pouhou hodinu denně. Velké problémy byly také s rušením příjmů, například od dalších elektrických spotřebičů v domácnosti. Přijímače byly velmi drahé, technicky náročné a také značně poruchové a slabé.¹¹¹

První Československá rozhlasová stanice, Radiojournal československé zpravodajství,¹¹² byla založena 7. června 1923.¹¹³ Několikrát se přestěhovala, než si v roce 1933 našla své stálé místo na Fochově třídě, dnešní Vinohradské ulici.¹¹⁴

2. 3. 2 Rozhlas v Protektorátu

Nacisté si velmi dobře uvědomovali sílu rozhlasu, tudíž nebylo překvapením, že po vzniku Protektorátu dbali zvýšené pozornosti na rozhlas. Měli s touto činností bohaté zkušenosti z Německa, kde Goebbelsovo¹¹⁵ Ministerstvo propagandy mělo pod kontrolou celou mediální sféru.¹¹⁶

V Protektorátu mělo dohled nad médii na starosti oddělení kulturně politických záležitostí, které fungovalo na Úřadě říšského protektora. V tomto oddělení fungovala skupina pro rozhlas a měla na starosti veškerou agendu

¹¹⁰ Viz Cábelová, 2003, s. 60, s. 100; Bednařík, 2011, s. 180.

¹¹¹ Viz Cábelová, 2003, s. 78–91.

¹¹² Název stanice, Radiojournal, pocházel od hlavních podílníků – Radioslavie a žurnalistů.

¹¹³ Viz Bednařík, 2011, s. 178.

¹¹⁴ Tamt., s. 68.

¹¹⁵ Paul Joseph Goebbels (1897 – 1945) – ministr propagandy v Německé říši, jeden z nejbližších spolupracovníků Adolfa Hitlera.

¹¹⁶ Viz Bednařík, 2011, 208.

Českého rozhlasu. Kontrolu nad rozhlasem vykonávali nacisté především díky cenzuře, která byla obstarávána Cenzurním oddělením Českého rozhlasu, Německou rozhlasovou cenzurou a Německou tiskovou cenzurou. Všechny texty, které měly zaznít v rozhlase, musely být ještě před uvedením do programu poslány ke schválení do těchto oddělení.¹¹⁷

Po začátku německé okupace byly ovšem i v Českém rozhlase vynuceny rozsáhlé personální změny, kdy ze svých pozic museli odejít představitelé nepřijatelní pro nový režim. Mezi pracovníky, kteří v rozhlase zůstali, se utvořily dvě velké skupiny. Na jedné straně to byli ti, kteří se snažili vykonávat odbojovou činnost, ovšem na straně druhé to byli přísluhovači okupantů. Jedním z nejznámějších kolaborantů byl Alois Kříž, který ve svých rozhlasových pořadech vychvaloval nacisty či pořádal protižidovské besedy. Po válce byl odsouzen k trestu smrti.¹¹⁸

2. 3. 3 Bitva o rozhlas

Jedním z nejvýraznějších symbolů Pražského povstání se stal boj o Český rozhlas. Obě strany bojů si velmi dobře uvědomovaly důležitost rozhlasu, a tak se o budovu Českého rozhlasu na Vinohradech svedly urputné boje. V boji o rozhlas můžeme spatřovat pravděpodobně první hromadné vystoupení českých občanů proti německé nadvládě.

Napětí v Praze během prvních květnových dnů ještě více zvýšil projev rozhlasového hlasatele Zdeňka Máčala, který 5. května 1945¹¹⁹ „*zkomolil dvojjazyčné vysílání a do mikrofonu řekl: Je sechs hodin. Od té doby se už vysílalo jenom česky a hlasatelé (...) už německou hlasatelku k mikrofonu nepustili.*“¹²⁰ Německé vedení rozhlasu se s takovou situací nechtělo smířit, a proto žádá neprodleně o vojenské posily, které zanedlouho, v podobě 70 příslušníků SS, přijíždí do rozhlasu. Na druhou stranu, velení českého odboje

¹¹⁷ Viz Bednařík, 2011, s. 208.

¹¹⁸ Tamt., s. 208.

¹¹⁹ Zdeněk Máčal takto uvedl první ranní zprávy programu Rundfunk Böhmen und Mähren.

¹²⁰ Hankus, 2005a.

už dopředu mělo připraveno několik bojových jednotek pro obsazení a obranu rozhlasu, navíc se na stranu povstalců přidává policie, takže vzápětí vypukne o budovu rozhlasu opravdový boj, který ale od počátku jasně směřuje k vítězství povstalců. Zaměstnanci rozhlasu pomáhají ozbrojeným složkám uvnitř budovy, a když německé jednotky obsazují hlavní vchod, povstalci si vybourají jiné dva vchody na další straně budovy. Na neustálé žádání a volání rozhlasu o pomoc – „*voláme české četnictvo, české vojsko, českou policii, aby ihned přišlo do Českého rozhlasu, jsou zde střílení čeští lidé, přijďte co nejdříve!*“¹²¹ – přichází stále větší počet povstalců k budově rozhlasu a zanedlouho je vybojováno důležité vítězství. Německé jednotky se nadále po celou dobu pokoušely dobýt rozhlas zpět, ovšem všechny jejich útoky byly odraženy a až do příjezdu sovětských vojsk byla budova rozhlasu v rukou českých povstalců. Ovšem po jednom z německých náletů muselo být vysílání přesunuto do jiných studií (více níže).¹²²

2. 3. 4 Vysílání zahraničního rozhlasu

Na českém území se mimo Český rozhlas také dalo poslouchat vysílání rozhlasu zahraničního. Takové vysílání bylo soustředěno hlavně do dvou oblastí, a to Anglie a Sovětský svaz.

Anglické vysílání na našem území bylo umožněno za přispění britské rozhlasové stanice BBC, jejíž české vysílání se nazývalo *Volá Londýn*. První takové vysílání proběhlo 8. září 1939, kdy byl odvysílán projev Jana Masaryka.¹²³ Vysílání se postupem času prodlužovalo a rozšiřovalo o další relace v průběhu celé války. V roce 1939 byly vysílány pouze zprávy a také komentář Jana Masaryka jednou za týden. V roce 1940 již bylo vysílání BBC rozšířeno, kdy byly zprávy vysílány již třikrát denně (6:00, 16:30, 21:30), a navíc během dne různé politické komentáře. V roce 1941 byly zprávy vysílány již

¹²¹ AF 00184/6, Volání rozhlasu o pomoc, Archiv Českého rozhlasu.

¹²² Viz Hankus, 2005a.

¹²³ Jan Masaryk (1886 – 1948) – syn T. G. Masaryka. Před válkou zastával post velvyslance v Anglii, poté ministr zahraničí v exilové vládě.

čtyřikrát denně a v roce 1943 přibýlo také pravidelné vysílání exilové vlády Hlas svobodného Československa. Je také důležité zmínit vysílání, ve kterém se ozýval pražský primátor dr. Petr Zenkl, který byl velmi uznávanou autoritou a jehož hlas skrz rozhlas dodával obyvatelům Protektorátu velkou sílu. Například 7. května dodával odvahu Pražanům: „*Vpisujete svou statečností do krásných dějin naší drahé zlaté Prahy nový slavný list. Můj domov nesmí být v zemi porobené, zotročené, pošlapané.*“¹²⁴ Značně emotivní byly také vysílané příběhy přeživších z koncentračních táborů.¹²⁵

Zahraniční vysílání ze Sovětského svazu probíhalo z Moskvy, kde celou tuto agendu zajišťovala Komunistická strana Československa, v čele s Klementem Gottwaldem. Pravidelné vysílání se nazývalo *Za národní osvobození* a bylo spuštěno roku 1941. Vysílalo se téměř celý den, 7 pořadů od rána do půlnoci. Z Moskvy bylo také šířeno slovenské vysílání *Za slovenskú slobodu*.¹²⁶

Zmínit by se také měly rozhlasové přenosy z Ameriky, které vedl spisovatel Adolf Hoffmeister, jehož oddělení spadalo pod americký úřad Office of War Information. Na vysílání se podíleli také Jan Werich a Jiří Voskovec.¹²⁷

Německá správa ovšem takové vysílání, a hlavně poslech zahraničního rozhlasu přísně zakazovala. Zajímavé je, že daleko vážnější než samotný poslech zahraničního vysílání, za což dotyčným hrozilo odnětí svobody, bylo šíření zpráv z odposlechu takového vysílání, které bylo postihováno i trestem smrti daného občana. Upozornění na takové důsledky muselo být napsáno na každém přijímači v Protektorátu. Ovšem ani hrozba trestu smrti neměla příliš velký vliv na poslech zahraničních relací obyvatelstvem. Typickou ukázkou bylo datum 14. září 1941, tedy den výročí smrti T. G. Masaryka, kdy zahraniční rozhlas vyzval obyvatelstvo Protektorátu, aby tento den bojkotovalo český tisk. Jeho prodej se tudíž propadl až o 70 %.¹²⁸

¹²⁴ AF 00532/9, Projev dr. P. Zenkla z Londýna, Archiv Českého rozhlasu.

¹²⁵ Viz Bednařík, 2011, s. 213; Machotka, 1995, s. 39.

¹²⁶ Tamt., s. 212.

¹²⁷ Tamt., s. 213.

¹²⁸ Tamt., s. 213.

2. 3. 5 Lidé za mikrofony a místa v Praze, odkud se vysílalo

Pokoušet se o detailnější rozbor rozhlasového vysílání během Pražského povstání je úkol poměrně složitější, než jak se na první pohled zdálo. Politická situace v Československu po skončení 2. světové války totiž zapříčinila relativně rozsáhlé zásahy do výkladu historických událostí, Pražské povstání nevyjímaje. Komunistická moc ve státě přikrášlovala, pod sovětským vlivem, i prezentaci dění v rozhlasu během Květnového povstání. A to někdy značně neuměle. Například je znám dojemný příběh sovětské dívky, která utekla z koncentračního tábora v Osvětimi, posléze se ukryla u české rodiny, aby na konci války vystoupila před mikrofon v rozhlase a právě ona vysílala vzkazy sovětským vojskům o pomoc Praze. Ovšem v tomto případě jde s největší pravděpodobností o pouhou smyšlenou historku pod vlivem sovětské propagandy. Onu hlasatelku totiž neznal ani aktivní účastník povstání v rozhlase Zdeněk Mančal, ani Václav Ježek, autor několika rozsáhlých publikací věnovaných Českému rozhlasu během povstání. S jistotou ovšem můžeme říci, že těmi nejvýznamnějšími redaktory tehdejšího rozhlasu byli Josef Jurka, Stanislav Kozák, Otto Kukrál, Adolf Mácha, Ivan Miroslav Malík, Zdeněk Mančal, Jaromír Matouška, Jaromír Šimandel a Ladislav Štorkán.¹²⁹

Avšak nesmíme zapomínat také na skutečnost, že z éteru se neozývali pouze vyškolení redaktoři či hlasatelé, když rychlým spádem událostí byli například i technici donuceni se aktivně zapojit do živého vysílání. Speciální skupinou osob znějících z rozhlasových přijímačů byli cizojazyční hlasatelé, kteří se v tomto období rekrutovali z řad obyčejných občanů Prahy. Prvním hlasatelem, který prezentoval zprávy v ruštině pro sovětské vojsko, byl Anatolij Volfson, který v Praze pobýval již několik let. Anglické vysílání měli zase na starost dva britští vojáci, seržant Thomas Vokes a voják William Greig, ale také Josef Krofta, který před válkou žil přes dvacet let v Americe.¹³⁰

Za Českou národní radu měl na starosti rozhlasové vysílání předseda její tiskové komise, Lumír Čivrný. Ten vzpomíná, že rozhlas „*v průběhu pěti dní a nocí jako srdce povstalecké Prahy systolami a diastolami stahoval a rozváděl*

¹²⁹ Viz Hankus, 2005.

¹³⁰ Tamt.

*krev do posledních bitev.*¹³¹ ČNR udělovala či zprostředkovávala prostřednictvím rozhlasu výzvy, rozhodnutí nebo pokyny. Nejdynamičtěji taková práce probíhala z posledního sídla ČNR v Bartolomějské ulici, kde se ve vrchních patrech budovy zapisovaly takové zprávy na malé lístečky,¹³² které se poté přenášely do nižších pater, kde sídlila důstojnická služba, která je okamžitě telefonovala do rozhlasu, odkud se přenášely do rozhlasového vysílání. Čivrný zmiňuje, že právě roli spojky mezi těmito patry zastávala jeho žena, která byla v době povstání s ním v budově sídla ČNR.¹³³

I místa, odkud se během Pražského povstání vysílalo, zažívala zajímavé osudy. Nejprve vysílání samozřejmě probíhalo z vinohradského centra rozhlasu, ovšem budova rozhlasu byla 6. května zasažena leteckou pumou, a tudíž pracovníci rozhlasu zařídili prozatímní improvizované studio ve Strašnicích. Zde se vysílalo ovšem pouze jeden den, neboť již 7. května, přesněji v 16:35, se začalo vysílat z nově připraveného studia v Husově sboru opět na Vinohradech. Menší studio ve Strašnicích se ovšem zachovalo pro případ záložního řešení.¹³⁴

Co se týče vysílačů, kterými byl signál šířen napříč republikou, tak ze začátku povstání téměř všechny vysílače vysílaly první výzvy ohledně povstání. Nicméně německá správa záhy odpojila vysílače Mělník, Poděbrady a také vysílač Liblice, u kterého si zřídili studio pro své vlastní vysílání na vlně 472 metrů. To ovšem nebylo jediné takové studio, další měli Němci zřízené přímo v Černínském paláci v Praze.¹³⁵

2. 3. 6 Pražský místní rozhlas

Vedle Československého rozhlasu, který sídlil v Praze na Vinohradech, fungoval také pouliční místní pražský rozhlas, který vysílal z komplexu

¹³¹ Viz Čivrný, 2000, s. 43.

¹³² Ukázky takových lístečků viz příloha č. 3.

¹³³ Viz Čivrný, 2000, s. 43.

¹³⁴ Viz Hankus, 2005.

¹³⁵ Tamt.

radničních budov u Staroměstského náměstí v Praze. Tento komplex sestával ze Staroměstské radnice, Nové radnice na Mariánském náměstí a Nové úřední budovy na rohu Kaprovy a Platnéřské ulice, kde právě sídlilo studio a hlasatelna městského rozhlasu. Nespornou výhodou pro povstalce byl fakt, že všechny tyto budovy byly navzájem propojeny podzemními chodbami s různými kryty, a tudíž byl pohyb osob značně bezpečnější, než kdyby byly nuceny přecházet venkovním prostranstvím.

Již 5. května, přesně v 11:45, začal městský pouliční rozhlas vysílat zprávy k propuknutí povstání: *„Českoslovenští občané: Hitlerovo Německo je rozdraceno. Třetí říše přestala existovat! Pryč s válkou! Všichni ihned zastavte práci! Nikdo nesudíte, nikdo nesmíte trestat, ať Čecha nebo Němce, na to jsou lidové soudy. Varujeme všechny Němce před jakýmkoliv zakročením. Česká policie, české četnictvo, vládní vojsko a jiné útvary uposlechnou bezpodmínečně pokynů Národních výborů. Kdo tak neučiní, je zbabělec a zrádce! Stojíme neochvějně za československou vládou!“*¹³⁶ Městský pouliční rozhlas vysílal stejná volání jako rozhlas Československý ohledně výzvy o pomoc při bránění budovy na Vinohradech. První takové vysílání proběhlo již v 11:55 hodin. Městský rozhlas pokračoval ve vysílání po celou dobu povstání, ať už se jednalo o apel k poskytnutí motorových vozidel či o přivolání dobrovolníků z řad Pražanů, ale i obyvatel okolních měst pro bránění radničních budov. Stejně jako rozhlas Československý, tak i městský rozhlas taktéž vysílal informace v německém jazyce pro německé jednotky, aby složily zbraně a zabránily dalšímu zbytečnému krveprolití. Síly rozhlasu si ovšem byli Němci velmi dobře vědomi, a tudíž se na radniční budovy, konkrétně na Novou úřední budovu, speciálně zaměřili a zvýšili své úsilí o dobytí tohoto radničního komplexu.¹³⁷

Dění v městském rozhlase se přiostrřilo 5. května odpoledne. Kolem 12:30 hodin vešel do vysílacího studia předseda protektorátní vlády Rudolf Bienert a požadoval, aby se odvysílala jeho dohoda o převzetí moci

¹³⁶ Šustek.

¹³⁷ Viz Šustek.

v Protektorátu a o jeho prozatímních dohodách s K. H. Frankem.¹³⁸ Tehdejší velení nad rozhlasem mu to neumožnilo, ovšem Bienert se dožadoval dále. Tou dobou ovšem byli na cestě do radničních budov již Josef Kotrlý a Josef Smrkovský. Ty vyslala ČNR, neboť městský rozhlas sice byl pod českou kontrolou, avšak zprávy, které prozatím vysílal, nebyly s ČNR nijak konzultovány a často byly přímo v rozporu s jednáním ČNR. A proto byli vysláni dva výše zmínění zmocněnci, aby převzali nad městským rozhlasem kontrolu. Ovšem samotné převzetí se neobešlo bez komplikací. První obtíž, kterou museli překonat, bylo vůbec vysílací místnost rozhlasu najít. Oba se totiž domnívali, že se nachází v budově Staroměstské radnice, a proto zde nejdříve bloudili, než byli nasměrováni do Nové úřední budovy. Po příchodu do rozhlasového studia se ovšem zaměstnanci městského rozhlasu rozhodli bránit vysílací místnost, neznali Kotrlého ani Smrkovského, a tak jim za pomoci zbraní neumožnili vstup do studia. Situaci vyřešil až dr. Václav Vacek, který měl dispoziční právo nad rozhlasem, a Smrkovský s Kotrlým tedy převzali kontrolu nad vysíláním městského rozhlasu. V radniční budově se však oba pánové potkali s předsedou vlády Bienertem a byli seznámeni s jeho dohodou s Frankem a úmyslem převzít veškerou moc. Kotrlý se Smrkovským se rozhodli jednat a ještě na radnici Bienerta zatkli a odvedli do sídla ČNR. Vedením Pražského magistrátu poté pověřili dr. Pičmana.¹³⁹

Nejprudší boje zažily budovy magistrátu až 8. května, kdy byla německá ofenziva nejprudší. Například Nová úřední budova, kde sídlil i městský rozhlas, byla zasažena 48 granáty ráže 88 mm. Poškozeno bylo elektrické vedení, u kterého začal hořet transformátor, nebo i vodovodní potrubí, kvůli kterému poté zaplavovala celou budovu voda. Naštěstí se vše podařilo dostat pod kontrolu a i za této „*nanejvýš těžké situace však obránci radničního bloku zavrhlí ústup.*“¹⁴⁰

¹³⁸ Bienert se snažil stejné prohlášení přečíst i v Českém rozhlase, ovšem obránci budovy jeho auto nepustili ani k blízkosti budovy rozhlasu. (Viz Disman, 1975, s. 95)

¹³⁹ Viz Kotrlý, 1995, s. 24 a 57–58.

¹⁴⁰ Šustek.

2. 4 Rozhlasové vysílání ČNR

2. 4. 1 Situace před povstáním

Rozhlas zastával ve společnosti důležitou úlohu, a když se ke konci války začalo uvolňovat napětí, rozhlas se stal jednou z klíčových oblastí, které chtěly mít složky uvažující o převratu pod kontrolou. Pracovníci rozhlasu již měsíce před Květnovým povstáním tajně spolupracovali s různými dalšími aktéry, se kterými by bylo v případě povstání nutno spolupracovat. A proto se jednalo například s Československou obcí radioamatérskou, s pracovníky některých rozhlasových firem či s nahrávacími studii. Nedílnou součástí, bez které by se rozhlasové vysílání nemohlo uskutečnit, bylo technické zázemí rozhlasu a jeho vysílačů. Veškerá technická služba byla řízena z ústředí, jehož úlohu zastával Radiotechnický úřad na Národní třídě. Ovšem myslelo se i na ryze praktické věci, a tak pracovníci rozhlasu začali systematicky, ale samozřejmě nenápadně, přemísťovat významné hudební či gramofonové nahrávky do bezpečnějších prostor, aby se předešlo jejich poškození v případě ozbrojeného konfliktu. Samotní hlasatelé také zpracovávali seznamy vhodných pořadů a písní, které by se v případě povstání ozývaly z éteru. V rozhlasu se do přípravy povstání zapojily i uklízečky, které vynášely z budovy rozhlasu říšské prapory, ze kterých poté šily české vlajky, aby byl rozhlas v době povstání náležitě ozdoben. Velení těchto přípravných akcí měl na starost nově vzniklý Národní výbor Československého rozhlasu,¹⁴¹ který byl již před povstáním v častém kontaktu s ČNR a řídil se jejich pokyny, neboť se „*rozvíjelo úsilí o koordinaci všech protifašistických složek v rozhlase na základě demokratické*“.¹⁴² Již v polovině měsíce dubna se ve svém bytě sešel hlasatel Zdeněk Mančal s Františkem Bürgerem, aby projednali případný postup při povstání. Den před začátkem povstání, tedy 4. 5., se ve 22:30 konala právě porada Národního výboru

¹⁴¹ Členy Národního výboru Československého rozhlasu byli J. Krása, dr. M. Očadlík, M. Disman, dr. Zd. Morávek, dr. Remeš, Zd. Dvořák, J. Randýsek, L. Soukup a J. Šváb. Seznam členů byl předložen a posléze schválen ČNR. (Viz Ježek, 1966, s. 26–27)

¹⁴² Disman, 1975, s. 67.

Československého rozhlasu, který již tehdy dostal od ČNR příkaz, aby jeho představitelé byli v noci připraveni na možné akce.¹⁴³

2. 4. 2 Sobota – 5. května

Tento den se vysílalo od 12:33 do 24:00. Odvysíláno bylo celkem 66 výzev, z toho ČNR odvysílala 23 %.¹⁴⁴

Hned ráno se opravdu začaly povstalecké akce dávat do pohybu a rozhlas byl od začátku v centru dění. Již dopoledne se u ředitele rozhlasu dr. Zdeňka Morávka sešel revoluční Národní rozhlasový výbor, který na pokyn ČNR sjednotil všechny složky odboje v rozhlasu. Ovšem posléze nastává delší doba, kdy z ČNR nepřicházejí žádné zprávy, a vedení rozhlasu si není jisto, jak má dále postupovat. Situace se začíná vyjasňovat až odpoledne, kdy kolem 16:30 vchází do hlasatelny ředitel rozhlasu dr. Morávek a štábní kapitán Emil Mainwald, který byl zplnomocněn ČNR a měl udržovat spojení rozhlasu s ČNR. Miroslav Disman vzpomíná, že se právě o Mainwaldovu zmocnění raději u ČNR ujistil, a dostalo se mu odpovědi: „Až do odvolání platí.“¹⁴⁵ Hektickou dobu a jistou nepřipravenost ovšem plně symbolizuje další vývoj. Ještě téhož odpoledne se do Českého rozhlasu dostává dr. Otakar Matoušek, dřívější pracovník rozhlasu, který se na základě pověření od samotného prezidenta Beneše k převzetí rozhlasu domáhá velení nad rozhlasem. Ovšem situace je velmi nepřehledná a dr. Matoušek se na pokyn ČNR přesouvá do krytu v Bartolomějské ulici, odkud dohlíží nad rozhlasovým vysíláním a je spojkou mezi ČNR a rozhlasem. Měl také důležitou úlohu v tom, že měl k dispozici právo vysílat na vlně 455 m, což byl tzv. Vysílač svobody ve Strašnicích, který měl sice menší rozsah než klasické vlny 415,5 m, ovšem do revolučního dění i tak znatelně zasáhl. Matoušek si posléze stěžoval, že v rozhlasu panuje chaos a k vysílání se dostali lidé, kteří s různými úmysly vysílají vlastní zprávy. Ovšem pravda je spíše na straně rozhlasových pracovníků. Podle zjištěných tvrzení se

¹⁴³ Viz Tamt., s. 54–71; Ježek, 1966, s. 26.

¹⁴⁴ Ježek, 1966, s. 259.

¹⁴⁵ Disman, 1975, s. 91.

opravdu snažili o co nejhlubší spolupráci s ČNR, ovšem jak popisuje ředitel rozhlasu dr. Morávek, tak „*nikdo z rozhlasových funkcionářů tehdy přítomných nemohl pochopit, proč nepřijel nebo nepřišel v nejkritičtějších chvílích do rozhlasu oficiální člen České národní rady, který by byl na místě situaci vysvětlil. Rozhlasovým pracovníkům nezbývalo než řešit rychle všechny věci podle zdravého rozumu. (...) Nebylo to lehké ve všeobecném zmatku, který tehdy byl...*“¹⁴⁶ ČNR sice vyslala do rozhlasu kapitána Mainwalda, který ovšem nebyl členem ČNR, a tudíž neměl takové pravomoci, a dr. Matoušek, který by situaci na místě jistě s přehledem zvládl, byl zase povolán zpět do Bartolomějské ulice, odkud situaci monitoroval pouze po telefonní lince.¹⁴⁷ Machotka ve své vzpomínce uvádí, že dr. Matouška byli nuceni povolát do sídla ČNR v Bartolomějské ulici z důvodu, aby byl pro ČNR „při ruce“ a mohl se účastnit jednání ČNR.¹⁴⁸ Celou situaci dále komplikuje také fakt, že oficiálně byl rozhlasem pověřen předseda tiskové komise ČNR Lumír Čivrný, který ovšem během celého povstání zůstával s ČNR v jejich sídlech. Machotka vzpomíná, že ČNR si byla vědoma zmatku v rozhlase a úkol dát věci v rozhlase do pořádku připadl místopředsedovi ČNR Smrkovskému.¹⁴⁹

ČNR se odpoledne usnesla nad svým prvním, tedy jakýmsi ustavujícím prohlášením pro české obyvatelstvo. Ovšem telefonní spojení s rozhlasem vypadává, tudíž je nutno poslat spojku na motocyklu,¹⁵⁰ která toto důležité prohlášení přiveze. Takové zdržení si ovšem vybralo svou daň, a tak sice v 18:30 rozhlas hlásí, že v brzké době bude vysílán první projev ČNR, ovšem ten je odvysílán až v 21:00. Chronologicky prvním rozhlasovým hlášením ČNR je tedy výzva ČNR k vytváření oddílů ochranné stráže a k prohlášení národních výborů za orgány státní správy, které se odvysílalo již v 19:55. V devět hodin večer se tedy z éteru ozývá první prohlášení ČNR: „*Česká národní rada jako jediná představitelka a jako zplnomocněnec československé vlády v Košicích se ujímá dnešního dne moci vládní a výkonné na území Čech, Moravy a Slezska. (...) pod úderu aktivního odporu československého lidu zanikl*

¹⁴⁶ Tamt., s. 92.

¹⁴⁷ Tamt., s. 90–95.

¹⁴⁸ Machotka, s. 42.

¹⁴⁹ Viz Ježek, 1966, 51; Machotka, 1995, s. 30.

¹⁵⁰ Spojkou na motocyklu byl V. Egem, budoucí hlasatel rozhlasu. (Viz Ježek, 1966, s. 43)

*takzvaný protektorát Čechy a Morava, který nám byl Němci vnucen.*¹⁵¹ V této výzvě se dále prezentují všichni vedoucí členové ČNR a obyvatelstvo je vyzváno k pohotovosti.¹⁵²

Začínají se tedy vysílat první informace od ČNR, které mají velký morální dopad na obyvatelstvo. A nejenom na obyvatelstvo. Disman vzpomíná, že prohlášení ČNR mělo uklidňující vliv i u rozhlasových pracovníků. Do té doby totiž sice brali ČNR jako hlavní revoluční orgán, ovšem teď již bylo jasno, že ČNR má potvrzení i od Košické vlády, a na druhé straně je těšil i fakt, že to byl právě Český rozhlas, kdo takové prohlášení jako první uvedl, a tudíž to pro rozhlas znamenalo velkou poctu a uznání.¹⁵³

Značnou nepříjemností pro rozhlasové vysílání byly nálety německých letadel, které bombardovaly budovu Českého rozhlasu. Kvůli zvyšujícímu se riziku tudíž byli redaktoři nuceni prozatím hlásit z podzemního krytu pod budovou za improvizovaných podmínek. Je také důležité zmínit rozhlasové telefonní ústředny v rozhlase, které jednak sloužily k propojování hovorů s ČNR či vojenským velitelství „Bartoš“, ale které byly významné pro výzvy, jež se netýkaly přímo rozhlasu. Takové ústředny totiž využívaly často i například velitelé na barikádách, aby se spojili právě s ČNR, a telefonní ústředna na rozhlase byla ideálním prostředkem jak toho dosáhnout. Samotný proces zprávy od ČNR vypadal následovně: ČNR se usnesla na nějaké zprávě, ta byla poté předána předsedovi tiskové komise Čivrnému či dr. Matouškovi, kteří ji odvysílali do budovy Českého rozhlasu, kde ji převzal kapitán Mainwald. Ten takovou zprávu schválil a podepsal zkratkou „Mai“ a až poté mohla být taková zpráva odvysílána.¹⁵⁴

ČNR během večera (poprvé ve 22:22) vyzývá německé věznice a koncentrační tábory, aby ihned propustily všechny vězně bez ohledu na národnost. Po této výzvě následovalo provolání k dělníkům, aby vzali na vědomí, že veškerou správu všech továren přebírají závodní revoluční rady, které pracují podle pokynů ČNR. Dále v 22:51 vysílá ultimátum všem

¹⁵¹ Ježek, 1966, s. 87.

¹⁵² Originální provolání psané Albertem Pražákem viz příloha č. 2.

¹⁵³ Viz Disman, 1975, s. 103.

¹⁵⁴ Tamt., s. 120; Čivrný, 2000, s. 43.

německým jednotkám v Čechách, aby se vzdaly, a bude s nimi zacházeno podle mezinárodního práva. ČNR také řeší čistě praktické záležitosti, a tak ve 22:57 vyzývá pekaře, aby se dostavili do svých dílen a byli nápomocni veškerému obyvatelstvu. Tyto výzvy se ještě několikrát během večera zopakují.¹⁵⁵

2. 4. 3 Neděle – 6. května

Tento den se vysílalo od 00:25 do 23:20. Odvysíláno bylo celkem 171 výzev, z toho ČNR odvysílala 22 %.¹⁵⁶

Dopolední vysílání je tento den plně zatíženo pouze výzvami ČNR a velitelstvím Bartoš. Například ve 4:40 vysílá ČNR: „*Bratři a sestry! Svobodní Čechoslováci! Praha je československá. Praha je v českých rukou. (...) Vytrvejte a stůjte věrně při sobě! Voláme k Rudé armádě i k armádám spojenců na Západě o pomoc a tuto pomoc očekáváme. Než přijde, vytrvejte! (...) Padlí včerejšího dne nás zavazují! Stojí při nás. Vytrvat! Vytrvat! Praha je naše a naši zůstane!*“¹⁵⁷ Dále se vysílají výzvy k zaměstnancům elektráren, aby nastoupili do práce, či se informuje obyvatelstvo, že jsou v proudu jednání o odevzdání vlády. V 7:39 se také vyzývají studenti Karlovy univerzity a Českého vysokého učení technického, aby obsadili budovy vysokých škol. Během celého dne se také vysílají informace ohledně jednání s K. H. Frankem.¹⁵⁸

Němci ovšem přecházejí do protiútoků i na úrovni rozhlasového vysílání. Pomocí svých vysílačů se snaží parazitovat na českém vysílání a vysílají zprávy podobným způsobem jako povstalci. Zprávy jako například, že povstání je pouze akcí několika málo neodpovědných živlů a že německá armáda si vynutí svá práva, mají jednoduchý cíl, a to vnést do řad povstaleckých bojovníků zmatek a rozkol. ČNR se tedy rozhodla, že se Český rozhlas bude hlásit jako „československý rozhlas Praha na vlně 415 metrů“ a vždy se takové

¹⁵⁵ Viz Ježek, 1966, s. 77–97.

¹⁵⁶ Tamt., s. 259.

¹⁵⁷ Tamt., s. 107.

¹⁵⁸ Tamt., s. 100–138.

hlášení doprovodí jednotnou znělkou, o níž předpokládali, že ji němečtí hlasatelé nemají, a tudíž ji bude těžké nahradit.¹⁵⁹

Odpoledne dne 6. 5. bylo pro rozhlas opravdu zatěžkávací zkouškou. Přesně v 17:40 byla totiž do budovy rozhlasu vystřelena letecká puma, která značně poničila zařízení potřebné pro provoz rozhlasového vysílání. Naštěstí nebyl nikdo zabit. Pracovníci rozhlasu ovšem pro takové případy měly již připravené plány, a tudíž se okamžitě začalo s přemístěním vysílání do Strašnic, odkud vysílal jeden z pražských vysílačů, u kterého bylo zřízeno malé provizorní studio.¹⁶⁰ Přestávka ve vysílání trvala více než hodinu, ale již v 19:00 se poprvé do éteru vysílá ze Strašnického studia. Zajímavostí také je, že zde zajišťovali vysílání pouze techničtí pracovníci. Vyškolení a zkušení hlasatelé totiž byli v hlavní budově rozhlasu a než aby se vydávali do Strašnic, zamířili do Husova sboru na Vinohradech, kde připravovali novou, větší a stabilnější hlasatelnu, než byla ta Strašnická. Přes všechna tato úskalí nebyl ztracen kontakt s ČNR. Mimo provoz se sice dostaly telefonní linky z rozhlasu k ČNR, ovšem pracovníci ve Strašnicích si záhy obstarali čísla na ČNR a z nové hlasatelny v Husově sboru již byly vedeny linky přímo do sídla ČNR. S přemístěním hlasatelny do Strašnic se také pozměňuje systém posílání zpráv do ČNR. Dr. Matoušek totiž využívá situaci, hlasatelně ve Strašnicích se představuje jako jediná autorita zmocněná ČNR, a tudíž od této chvíle všechna hlášení jdou přes dr. Matouška.¹⁶¹

Večer se opět vysílá k povzbuzení povstalců: „*Pražané, několik málo hodin nás dělí od radostného osvobození Prahy, svobodní vojáci svobodné republiky, hajte svou Prahu, vytrvejte! Zvítězíme!*“¹⁶²

¹⁵⁹ Viz Ježek, 1966, s. 45.

¹⁶⁰ Strašnický vysílač si pracovníci rozhlasu vytypovali již před povstáním, a to ze dvou důvodů. Jednak byl nejméně střežen německými vojáky a jednak jeho umístění ve čtvrti obývané převážně Čechy skýtalo značnou výhodu pro případné bránění.

¹⁶¹ Viz Disman, 1975, s. 142–162; Ježek, 1966, s. 52.

¹⁶² AF 04069/1, Pražské povstání, Archiv Českého rozhlasu.

2. 4. 4 Pondělí – 7. května

Tento den se vysílalo od 04:50 do 23:45. Odvysíláno bylo celkem 116 výzev, z toho ČNR odvysílala 25 %.¹⁶³

Vysílání ze Strašnic bylo ukončeno v 16:30 a ze studia v Husově sboru se začalo vysílat již v 16:35.¹⁶⁴ S přemístěním vysílání do Husova sboru začíná opět fungovat jakési dvojí informační spojení od rozhlasu do ČNR. Dr. Matoušek, který stále sídlil v hlavním sídle ČNR v Bartolomějské ulici, získával zprávy, které posléze předával buď do hlavní budovy rozhlasu na Vinohrady, nebo posléze do Strašnic a poté do Husova sboru na Vinohradech. Ovšem úplně stejným způsobem pracoval i kapitán Mainwald, jen s tím rozdílem, že ten měl své stanoviště v hlavní budově Českého rozhlasu. Značnou obtíží byl také fakt, že ve studiu ve Strašnicích a ve studiu v Husově sboru nebyl žádný člen ČNR či jí pověřená osoba. Pro zjednodušení se také zavedlo označení pro příjem zpráv. Dr. Matoušek měl krycí signál „Egem“ a velitelství Bartoš získalo krycí signál „Statečná“.¹⁶⁵

Ohledně bojů Vlasovovy armády vysílá ČNR sdělení, ve kterém se od těchto bojů distancuje. Ovšem posléze, přesněji v 12:30 se v éteru objeví zpráva, kde ČNR tvrdí, že předešlá informace ohledně distance od Vlasovců je chybná, a naopak, že se ČNR chystá s vedením Vlasovců sejít. Ihned po odvysílání této druhé zprávy se ozvala ČNR a přišlo se na to, že s ní nemá nic společného, a že byla tudíž podvrh, což ještě ten den oznamuje i posluchačům. Nepodařilo se ovšem nikdy vypátrat, jak se do rozhlasu vůbec dostala. Podobným podvrhům byli rozhlasoví pracovníci nuceni čelit po celé povstání, a tudíž systém kontroly pravosti všech přijatých sdělení byl důkladný. Ovšem až na onu zmíněnou zprávu.¹⁶⁶

Během dne kapitulovalo německé vojsko, což bylo samozřejmě přenášeno i rozhlasem. Na konci dne, krátce před půlnocí, ovšem telefonuje

¹⁶³ Viz Ježek, 1966, s. 259.

¹⁶⁴ V Husově sboru fungovalo pouze studio – hlasatelna, vysílačku potřebnou pro vysílání nadále obstarával Strašnický vysílač.

¹⁶⁵ Viz Ježek, 1966, s. 49–57.

¹⁶⁶ Tamt., s. 54.

ČNR do rozhlasu nezvykle rozsáhlou a neobyčejně bojovou výzvou: „*Vojáci revoluční armády! Hrdinný pražský lide! Soudruzi dělníci! Přes šest let nás deptali a ponižovali hitlerovští bandité. Dnes prožíváme hodiny, kdy moc těchto katanů se končí. (...) Bylo určeno nám, Čechům, abychom byli prvním národem, který pocítil cizáckou botu na své šíji. Je určeno nám, Čechům, že jsme národem posledním, který toto jho rozbíjí. (...) Soudruzi, dělníci, pracující lide, vy, ženy z barikád! Naše povstání, naše revoluce je především věcí pracujícího lidu. Víme, za co bojujeme, za co umíráme. Nejen za svobodu svého národa, nýbrž i za osvobození pracujícího lidu. Nová, svobodná republika, která se rodí a je křtěna naší prolitou krví, bude republikou naší, budeme v ní vládnout my, my v ní budeme hospodařit. (...) Sláva spojeneckým armádám! Sláva Rudé armádě! Sláva prezidentu Benešovi! Sláva velkému Stalinovi! Smrt německým okupantům.*“¹⁶⁷ Ježek uvádí, že tato výzva byla nahlášena místopředsedou ČNR Smrkovským. Disman uznává, že je zde vidět velký vliv komunistických členů ČNR. Právě Disman byl jedním z hlasatelů, kteří tuto výzvu večer 7. května zaznamenali a připravovali k odvysílání, když se znovu ozval telefon z ČNR, který říká, že „*provolání bylo schváleno jednomyslně za zcela zvláštních a mimořádně těžkých okolností, v této chvíli již někteří členové ČNR nesouhlasí ve všech bodech s tímto provoláním, odvolávají své podpisy. (...) Máme si prý velmi dobře rozmyslet, budeme-li hlásit, či nikoli.*“¹⁶⁸ Hlasatelé se nakonec výzvu rozhodli odvysílat, ovšem tato neobvyklá situace jen dokládá, jak byla ČNR nejednotná a převládaly v ní určité myšlenkové a politické směry.

2. 4. 5 Úterý – 8. května

Tento den se vysílalo od 00:15 do 23:58. Odvysíláno bylo celkem 92 výzev, z toho ČNR odvysílala 32 %.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Ježek, 1966, s. 175–177.

¹⁶⁸ Disman, 1975, s. 180.

¹⁶⁹ Viz Ježek, 1966, s. 259.

Během rána ČNR podává výzvy zaměstnancům potravinářských závodů k nastoupení do práce či svazu pro škrob a brambory, aby vydával lihoviny pouze na potvrzení místního národního výboru, a v neposlední řadě také výzvy pro zvýšení bojovné nálady povstalců, nabádání k vystupňování odporu a vydržení v boji, jež je zakončeno pouze provoláním republiky a prezidentu dr. Benešovi.¹⁷⁰

Tento den byl ve znamení strachu na jedné straně a velkého očekávání na straně druhé. Přesně v 6:14 se na čtyři a půl hodiny naprosto odmlčí linka z ČNR, nikdo v rozhlasu nemá žádné zprávy, co se děje, proč se tak stalo. Sám kapitán Mainwald se marně snaží dovolat do sídla ČNR, ovšem marně. Rozhlas vysílá pouze znělky a pochody. Pracovníci rozhlasu již myslí na nejhorší, například, že ČNR jedná o kapitulaci Prahy. Ovšem situace se má jinak. ČNR opravdu jedná o kapitulaci, nicméně o té německé. V samotné ČNR se objevují velké názorové rozdíly, zda vůbec o kapitulaci jednat, a výsledek je ten, že se o nastalé situaci raději neříká nic a odmlčí se spojení s rozhlasem. Při jednání o kapitulaci se ovšem rozhlas zástupcům ČNR velmi hodil. Při jednání s K. H. Frankem se totiž Frank obával a nedůvěřoval svým protějškům, zdali jsou opravdu zmocněni o takové věci jednat. Kotrlý proto použil argument, ve kterém se obrací na Londýnské vysílání, které vysílalo již několik dní, že ČNR je zástupkyní Košické exilové vlády a je jediným řídícím orgánem povstání. Takový argument Frankovi stačil.¹⁷¹

ČNR také vyzývá k šetření elektrické energie a plynu, aby lidé pamatovali na budoucnost. V 19:18 se z rozhlasových přijímačů vysílá zpráva, na kterou celá Praha čekala několik dní. „*V dohodě s Českou národní radou budiž zastavena nepřátelská činnost v Praze a okolí. (...) Vojenské velitelství německých branných sil v Čechách a na Moravě nařizuje: Budtež ihned zastaveny nepřátelské akce v Praze a okolí podle rozkazu stejného znění, který byl právě vydán generálem Toussaintem.*“¹⁷² Německé vojsko podepsalo kapitulaci, sen se stává skutečností a povstání se ubírá ke svému konci. Ve 21:30 se vysílá protokol o kapitulaci německých vojenských jednotek v Praze,

¹⁷⁰ Viz Ježek, 1966, s. 170–190.

¹⁷¹ Viz Disman, 1975, s. 190; Kotrlý, 1995, s. 66.

¹⁷² Ježek, 1966, s. 195.

ve kterém je vyjmenováno 9 bodů, na kterých se obě strany dohodly a kterými se zabezpečuje stažení německých jednotek, bezpečnost německým ženám a dětem, kteří jsou pod ochranou Mezinárodního červeného kříže, či se českému obyvatelstvu ohlašuje, aby nečinilo obtíže odcházejícím jednotkám. Ve 23:40 se již vysílá výzva ohledně zabezpečení prázdných vojenských objektů, které zůstaly po odchodu německých vojsk, správu nad těmito místy přebírají českoslovenští aktivní důstojníci.¹⁷³

2. 4. 6 Středa – 9. května

Tento den se vysílalo od 00:15 do 19:00. Odvysíláno bylo celkem 196 výzev, z toho ČNR odvysílala 35 %.¹⁷⁴

„Ani při sebevětším vypětí celého kolektivu není někdy možno obsáhnout všechny zprávy a vzkazy, žádosti a prosby, pokyny ze všech stran, kde se bojuje a organizuje, žádá o pomoc nebo se pomoc obětavě nabízí – přednost mají ovšem výzvy, zprávy a příkazy ČNR.“¹⁷⁵

Po oznámení německé kapitulace byl rozhlas doslova zahlcen různými žádostmi, dotazy či nabídkami od různých zdrojů, ovšem i když měly zprávy z ČNR přednost, linky byly často obsazené a přetížené, a tudíž byla komunikace v posledních dnech povstání značně komplikovaná. Dr. Matoušek byl proto situací donucen vydat stanovisko, aby rozhlasoví pracovníci, pokud tak uznají za vhodné, nutné zprávy sami koncipovali.¹⁷⁶

Po příjezdu sovětských vojsk do Prahy se situace již velmi zklidnila. Dokonce bylo dohodnuto, že německou kapitulaci slavnostně pronesou osobně československý a německý generál do rozhlasu. Dr. Matoušek nařídil, aby se Strašnické studio a jeho okolí značně zabezpečilo, neboť právě zde měli

¹⁷³ Tamt., s. 200–205.

¹⁷⁴ Tamt., s. 259.

¹⁷⁵ Disman, 1975, s. 174.

¹⁷⁶ Tamt., s. 178.

generálové vystoupit. Posléze se ovšem celá akce ruší a kapitulace se pouze přečte do éteru některým z hlasatelů.¹⁷⁷

Po celý den se rozhlasem vítá Rudá armáda a vysílají se prohlášení zástupců sovětských vojsk. Opět jsou zde výzvy ryze praktické, jako např. když se dopravním firmám nařizuje, aby poskytly automobily pro národní výbory, či výzva veškerým potravinářským obchodům, aby byly okamžitě otevřeny a aby zásobování nikde neváзло. Ve 14:25 se také poprvé vysílá telegram ČNR presidentu dr. Benešovi, ve kterém se mu oznamuje, že Praha je svobodná a že jeho návrat je radostně očekáván. Téměř totožná zpráva se odvysílá také o minutu později, ovšem tentokrát směřovaná Košické vládě.¹⁷⁸

Teprve až tento den se dr. Matoušek osobně dostavuje do rozhlasu, a to s plnou mocí od ČNR, která je podepsána předsedou ČNR a jejím generálním tajemníkem a která jej zavazuje do všech důsledků a ve všech otázkách, tedy v organizační, technické i programové, vedením rozhlasu. Disman také zmiňuje typickou ukázkou občas nevhodně zvolených prohlášení ČNR. Komise ČNR pro zdravotní a sociální otázky posílá do rozhlasu výzvu k prohlášení, která zní: „*Místní národní výbory! Pomozte svými dobrovolnými sanitními četami při sbírání mrtvol ve svých čtvrtích a jejich odvážení do nejbližších sběren.*“¹⁷⁹ Hlasatelé sice chápali, že činovníci ČNR nemají čas se zaobírat přílišnou stylizací jednotlivých hlášení, ovšem vysílat takové informace na barikády, pozůstalým po obětech, jim připadá krajně nevhodné. Proto, jako často během povstání, sami přepisují hlášení,¹⁸⁰ které následně zní éterem: „*Hrdinové československého lidu, Pražané padlí v bojích na barikádách, oběti posledních nacistických útoků na Prahu – oběti boje za svobodu – musí být pietně dopraveni občanskou svépomocí do nejbližších k tomu určených míst, která oznámí příslušný policejní revír.*“¹⁸¹

¹⁷⁷ Tamt., s. 186.

¹⁷⁸ Viz Ježek, 1966, s. 222–236.

¹⁷⁹ Disman, 1975, s. 210.

¹⁸⁰ Redaktoři upravovali během povstání hlášení pouze stylisticky, nezasahovali do samotného obsahu zprávy. (Viz Ježek, 1966, s. 42)

¹⁸¹ Tamt.

Poslední zpráva od ČNR během Pražského povstání se vysílá v 17:35 a týká se prohlášení o převzetí moci na území českých zemí národními výbory.¹⁸²

2. 4. 7 Čtvrtek – 10. května

Tento den již bylo povstání definitivně ukončeno a tomu se přizpůsobilo i rozhlasové vysílání ČNR. Dr. Matoušek posílá v 18:55 výzvu k ukončení revolučního vysílání. 19:00 již začíná pravidelné vysílání z hlavní budovy Českého rozhlasu na Vinohradech. Dr. Matoušek se také ve svém projevu zmiňuje ohledně uznání, které pronesl maršál Koněv: „*Praha byla jediným městem druhé světové války, které se za revoluce neodmlčelo a nepřestalo vysílat ani v nejprudších bojích.*“¹⁸³

Od 5. do 9. května 1945 se odvysílalo celkem 641 výzev. Z tohoto počtu patřilo 28 % výzev ČNR, 32 % odvysílalo velitelství „Bartoš“, 22 % odvysílal sám Československý rozhlas a zbylých 18 % odvysílaly ostatní instituce.¹⁸⁴

¹⁸² Viz Ježek, 1966, s. 251.

¹⁸³ Tamt., s. 67.

¹⁸⁴ Tamt., s. 259.

ZÁVĚR

„Cítíme, že vlastnosti těchto nejkrásnějších hodin nejsou jen historickou výzdobou, nýbrž živou a potřebnou mravní výzbrojí pro přítomnost i pro budoucnost. Český lid potřeboval, aby tentokráte vykoupil svoji svobodu krví, prolitou na domácí půdě. Ovšem, vážili jsme si nesmírně krve prolité v první světové válce našimi legionáři na světových bojištích. Ale cítili jsme potřebu, aby také naše půda byla posvěcena českou krví prolitou za naši svobodu. Revoluce dala českému lidu mravní kapitál, s nímž vstoupil do dějin a na nějž může být hrdý.“¹⁸⁵

Slovy Otakara Machotky, místopředsedy ČNR, bych rád uvedl závěr této práce. Květnová revoluce byla jednáním samotných občanů, obyčejného lidu, který se chtěl vlastními silami domct spravedlnosti.

Samotným Květnovým povstáním se zabývala i tato práce. Hlavní těžiště práce leželo na výzkumu rozhlasového vysílání České národní rady, ovšem jedním z cílů bylo také pochopení dějinných souvislostí. Na začátku roku 1945 již byla atmosféra ve společnosti velmi nervózní. Německé vojsko ztrácelo svá území a česká země se pomalu připravovalo na závěrečný boj o svou zem. Vše vygradovalo na začátku května 1945. České území již bylo z části osvobozené, ovšem hlavní město Praha bylo stále pod kontrolou německých vojáků. Domácí odbojové skupiny se již několik týdnů intenzivně připravují na možnost povstání, ovšem proti nim nestojí pouze stále velmi silná německá armáda, ale také nepříliš velké nadšení ze strany odboje zahraničního. Ten byl rozdělen na dvě skupiny, kdy jedna sídlila v Londýně, pod vedením presidenta Edvarda Beneše, a ta druhá v Moskvě, kde tamějšímu odboji velel předseda KSČM Klement Gottwald. Obě tyto skupiny nebyly příliš nakloněny ať už vzájemné spolupráci, či myšlenke lidového povstání, tudíž domácí odbojová scéna se musela myšlenek na přímý povstalecký útok vzdát, neboť měla zřetelný nedostatek zbraní, které měly dodat právě zahraniční jednotky. Do čela domácího odboje se dostává Česká národní rada, která si jako svého předsedu volí Alberta Pražáka, lidem známého a oblíbeného profesora. ČNR se skládá z členů různých politických stran, odbojových skupin a také z vojenských příslušníků.

¹⁸⁵ Machotka, 1995, s. 118.

Ovšem již při vzniku ČNR se dostávají k hlavnímu slovu komunisté, pod vedením místopředsedy ČNR Josefa Smrkovského. I když se ČNR myšlenkou ozbrojeného povstání zaobírá, vždy se rozhodne ještě vyčkat. Dne 5. 5. 1945 ovšem se Praha vzbouří jaksi svévolně. Žádný rozkaz či plánovaný útok nezačal Květnové povstání. Určitým spouštěcím mechanismem byla situace v Českém rozhlasu, který se rozhodl vysílat pouze česky a o jehož budovu se poté svede velmi krutý boj. Květnové povstání trvá několik dní. 8. května 1945 sice byla podepsána německá kapitulace, ovšem tou se neřídily například německé jednotky SS, a tak za definitivní konec povstání lze počítat den následující, tedy 9. květen, kdy do Prahy slavnostně dorazila sovětská vojska, která Prahu nadobro osvobodila.

ČNR se na začátku povstání po krátkém zaváhání postaví do čela revoluce a snaží se celé povstání organizovat. V tom jí nejvíce pomáhá Český rozhlas, který vysílá všechny její výzvy a zprávy. Český rozhlas nejprve funguje ve své hlavní budově na Vinohradech, ovšem po německém náletu byla zničena hlasatelna a technické zařízení, a tudíž se vysílání rozhlasu přesouvá do Strašnic, kde již dříve rozhlasoví technici zřídili menší studio pro případ, jako byl tento. Zde se však vysílá pouze jeden den, neboť se vysílání přesouvá do technicky výkonnějšího Husova sboru opět na Vinohradech, odkud se vysílá až do konce povstání.

Ohledně organizace rozhlasu neměla ČNR jednotný plán. Po celou dobu povstání ani nenavštívil žádný z jejích členů některé z vysílacích stanovišť. Vše bylo řešeno pouze telefonicky, a i to bylo značně komplikované. ČNR totiž nejdříve pověřila kapitána Mainwalda, aby byl sídlem v hlavní budově rozhlasu na Vinohradech. Ovšem vzápětí zmocňuje dr. Matouška k dohlížení nad rozhlasem, nicméně aby se mohl účastnit všech zasedání ČNR, přikáže mu ČNR být sídlem v jejich hlavním domě v Bartolomějské ulici. Celou situaci značně komplikuje také fakt, že oficiálně měl na starosti rozhlasové vysílání předseda tiskové komise, Lumír Čivrný. Redaktoři a hlasatelé se pokoušejí vždy vycházet ČNR vstříc, ovšem ne vždy je to lehký úkol, neboť linky jsou často přetížené. Považuji za nedostatek této práce, že se nepodařilo náležitě vysvětlit, proč neměla ČNR jednotný přístup k jednání s rozhlasem, ovšem nepodařilo se mi dohledat žádné zdroje, které by tuto skutečnost vysvětlily.

Podle mého názoru ani žádný jednotný přístup směrem od ČNR k rozhlasu neexistoval. Jako v mnoha dalších oblastech, byla ČNR nucena jednat a rozhodovat rychle a pod neustálým tlakem. A tudíž si možná ani nebyla vědoma faktu, že spojení s rozhlasem je značně komplikované, což právě pracovníci rozhlasu tolik vyčítali. A pravděpodobně si ČNR také neuvědomovala, jakou sílu rozhlas má, a kolik by mohla ztratit, kdyby se rozhlas odmlčel. Tomu nasvědčuje fakt, že za celou dobu povstání nebyl žádný z členů ČNR přítomen v ani jedné ze tří vysílacích budov Českého rozhlasu. Na druhé straně se musí vzdát velké uznání právě Českému rozhlasu a jeho pracovníkům, ať hlasatelům, či technickým silám. Bez jejich svědomité a odhodlané práci by rozhlasové vysílání během Květnového povstání nebylo tak plynulé a na tak vysoké úrovni. Ani německý letadlový nálet na budovu rozhlasu a následné zničení hlasatelny neodradilo pracovníky dál vysílat, a již ani ne za hodinu a půl, kdy byl rozhlas donucen se odmlčet, opět začíná vysílat zprávy do éteru.

Ohledně rozhlasového vysílání musím také objasnit, proč ve své práci nazývám rozhlas občas Českým a chvílemi Československým. Toto dvojí pojmenování totiž používají také všichni mnou zmínění autoři, kteří o rozhlasu píší. Samotného mne to zarazilo, ovšem pravděpodobně neexistuje správná odpověď. Pro používání názvu *Český rozhlas* odpovídá skutečnost, že „*valná hromada Česko-Slovenského rozhlasu se vzhledem ke státoprávní změně usnesla 10. června 1939 na změně názvu společnosti na Český rozhlas.*“¹⁸⁶ Ovšem na druhou stranu, na celé válečné období můžeme nahlížet tak, že nejlepší by bylo, kdybychom tuto hrůznou éru nikdy nezažili, a tudíž i rozhlas můžeme během Květnového povstání stále nazývat rozhlasem Československým.

ČNR během povstání vysílá jednak výzvy politického zaměření, kdy vysílá informace o činnosti ČNR či o příjezdu exilové Košické vlády, jednak zprávy organizační, například o svozu mrtvých těl na určená místa. Vysílá také zprávy čistě praktické. Bylo potřeba, aby pekaři či obchodníci byli ve svých zaměstnáních, proto je ČNR během povstání několikrát vyzývá, aby tak učinili. Ovšem asi největší skupinou zpráv ČNR jsou zprávy týkající se bojovníků na

¹⁸⁶ Ješutová, 2003, s. 157.

barikádách, dodávání jim odvahy a jejich informování o jednání o kapitulaci s německým velením.

Prvním cílem této práce tedy bylo širší obeznámení se s historickým kontextem, což se díky první části práce, která zahrnovala teoretické poznatky ohledně odboje, samotné České národní rady i o Květnovém povstání, podařilo naplnit. Bylo odpovězeno na otázky, proč a jak došlo ke Květnovému povstání, jak se takové povstání vyvíjelo, i kdo se postavil do jeho čela.

Druhým a hlavním cílem práce bylo popsat rozhlasovou činnost ČNR během Květnového povstání. Výzkumem jsem přišel na to, odkud ČNR vysílala, jak do svých aktivit zapojila Český rozhlas, podrobně byly vypsány osoby, které se na vysílání podílely, a den po dni se tato práce zabírala samotným obsahem vysílaných výzev ČNR.

SUMMARY

The main focus of the work lay on the research of radio broadcasting Czech National Council, but one of the objectives was also to understanding the historical context.

Czech National Council, at the beginning of the uprising after a brief hesitation at the forefront of the revolution and tried to organize the rebellion. In fact it is more helpful Czech Radio, which broadcasts all the prompts and messages.

Regarding the organization of Czech Radio not a single national council plan. Throughout the uprising, or visited any of its members some of the broadcasting stations. Everything was dealt with only by phone, and even that was very complicated. As in many other areas, the Czech National Council forced to act and make decisions quickly and under constant pressure. On the other hand, must give great recognition of the rights of Czech Radio and its workers, whether preachers or technical forces.

Czech National Council during the uprising sends both the challenge of political orientation, which sends information about the activities of the Czech National Council, the first news organization, such as the collection of dead bodies into place. Probably the largest group of messages are messages related to fighters on the barricades, supplying them with courage and awareness of surrender negotiations with the German command.

The first aim of this work was wider familiarity with the historical context, which is due to the first part, which included the theoretical knowledge regarding resistance, itself Czech National Council as well as the May uprising was achieved. It answered the questions of why and how it came to the May uprising, such as the uprising evolved, and who stood up to his forehead.

The second and main objective was to describe the radio activity of the Czech National Council during the May uprising. The research I figured out where the Czech National Council aired, both in its activities involve Czech radio, in detail were listed persons who participated in the broadcast, a day after the work is preoccupied with the actual content of broadcast calls.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

ČÁBELOVÁ, Lenka. *Radiojournal: Rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. Vydání první. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0624-0.

ČIVRNÝ, Lumír. *Co se vejde do života*. Vyd. 1. Praha: Hynek, 2000. ISBN 80-859-0692-9.

DISMAN, Miloslav. *Hovoří Praha: Vzpomínky na revoluční květnové dny 1945 v rozhlase*. Vydání I. Praha: Svoboda, 1975. ISBN 25-036-75.

HRBEK, Jaroslav; SMETANA, Vít; KOKOŠKA, Stanislav. *Draze zaplacená svoboda – Osvobození Československa 1944 – 1945*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-974-1.

JAVŮRKOVÁ, Jarka. *Pražská květnová revoluce 1945: Sborník statí o Pražském povstání a jeho ohlasu*. Praha: Hlavní město Praha, 1946.

JEŠUTOVÁ, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vydání 1. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

JEŽEK, Vladimír. *Voláme všechny: Československý revoluční vysílač na vlně 415,5 metru ve dnech 5. – 9. května 1945*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1966. ISBN 25-020-66.

KVAČEK, Robert, Jan KUKLÍK, Helena MANDELOVÁ a Ilona PAŘÍZKOVÁ. *Dvacáté století o sobě: Dějiny v dokumentech*. Vydání první. Liberec: Dialog, 2005. ISBN 80-86761-37-1.

KOBLIHA, Bohumil. *Šest dní, kdy národ věděl: Pražské povstání 1945*. Vydání první. Praha: Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-05-4.

KOTRLÝ, Josef. *Moje účast v Pražském povstání*. In: MACHOTKA, Otakar. *Pražské povstání 1945*. Druhé vydání. Praha: EVA, 1995, s. 50–81.

MACHOTKA, Otakar. *Pražské povstání 1945*. Druhé vydání. Praha: EVA, 1995.

MAREK, Jindřich. *Barikáda z kaštanů: Pražské povstání v květnu 1945 a jeho skuteční hrdinové*. Cheb: Svět křídel, 2005. ISBN 80-86808-16-5.

PRAŽÁK, Albert, Miloš ZELENKA a Stanislav KOKOŠKA. *Politika a revoluce: paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1199-4.

ROUČKA, Zdeněk. *Skončeno a podepsáno: Drama Pražského povstání*. 1. vydání. Plzeň: ZR&T, 2003. ISBN 80-238-9597-4.

SOUKUP, Jaroslav. *Cestou května: Dokumenty k počátkům naší národní a demokratické revoluce: duben 1945 – květen 1946*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1975.

VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-337-6.

Archivní prameny

Archiv Českého rozhlasu

- AF00532/9, Projev dr. P. Zenkla z Londýna v BBC, 7. 5. 1945
- AF00532/7, Projev dr. Edvarda Beneše, 12. 5. 1945
- AF04069/1, Pražské povstání
- AF00184/6, Volání rozhlasu o pomoc

Národní archiv

- neveřejný archivní fond Albert Pražák, karton 317a
- Fotoarchiv Národního archivu, AF 1314

Internetové zdroje

DAVIDOVÁ, Eva. Senátoři chtějí přejmenovat květnové povstání na České národní. *Senát Parlamentu České republiky* [online]. 2012 [cit. 2013-05-21]. Dostupné z: http://www.senat.cz/zpravodajstvi/napsali_item.php?id=17

HANKUS, Vlastimil. Ze dnů bojů o rozhlas. *Český rozhlas* [online]. 2005a [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/wwii/rozhlas/_zprava/155530

HANKUS, Vlastimil. Kdo a odkud vysílal?. ČESKÝ ROZHLAS. *Český rozhlas* [online]. 2005 [cit. 2013-05-13]. Dostupné z:
http://www.rozhlas.cz/wwii/rozhlas/_zprava/165995

ŠUSTEK, Vojtěch, Tomáš JAKL a Václav LEDVINKA. Pražské povstání 5. – 9.května 1945: Boj o Staroměstské náměstí a o radniční budovy. *Archiv hlavního města Prahy* [online]. [cit. 2013-04-10]. Dostupné z:
<http://www.ahmp.cz/povstani/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Originální strojopis seznamu členů ČNR s přípisky Alberta Pražáka

Příloha č. 2 – První provolání ČNR vysílané rozhlasem z 5. 5. 1945 napsané Albertem Pražákem

Příloha č. 3 – Ukázky lístečků, na kterých ČNR zapisovala zprávy, které měly být odvysílány rozhlasem

Příloha č. 4 – Jednání a průvodní události ČNR 30. 4. – 13. 5. 1945

Příloha č. 5 – Fotografie ohledně rozhlasového vysílání v době Pražského

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Originální strojopis seznamu členů ČNR s přípisky Alberta Pražáka (neveřejný archivní fond Albert Pražák, Národní Archiv)

<p>Česká národní rada :</p> <p><u>Předseda :</u> Univ. prof. Dr. Albert Pražák</p> <p><u>Místopředsedové:</u> Josef Sarkovský docent. Dr. Otakar Machotka Vilém Schaffer Ing. Jaromír Kafka</p> <p><u>Gen. tajemník:</u> Josef Kubát</p> <p><u>Členové:</u> Gustav Beneš Lumír Čivrný Václav David prof. Grňa Dr. Hrbek Josef Knap Dr. Kostínek Václav Koutný Josef Kufner Ing. Dr. Ladislav Machoň Ing. Aug. Müllerová Štěp. Mechanský plukovník Richard - Steiner Dr. Josef Smolín Veselav Wahl Dr. Zdeněk Wirth Alois Zábajník</p> <p>+ Bráza</p>	<p>Pověření centrálních úřadů:</p> <p>Ministerstvo vnitra Zemský úřad Předsednictvo vlády Kancelář prezidenta</p> <p>Dr. Vynanovský</p> <p>Nejvyšší kontrolní a účetní úřad Ing. Bernásek Fr.</p> <p>Ministerstvo hospodářství a práce Jaromír Hlaváček</p> <p>Ministerstvo zemědělství doc. dr. Vác. Vrbenický</p> <p>Pozemkový úřad - Ředitelství st. lesů a statků Radvanovský Josef</p> <p>Ministerstvo dopravy Ing. J. Novák</p> <p>Státní úřad statistický - technika Dr. Frant. Fajfr</p> <p>Kancelář prezidenta</p> <p>Nejvyšší úřad cenový Benša Jaroslav</p> <p>Národní banka JUDr. Nebesář Jaroslav</p> <p>Tabulková redakce Dr. J. Jelínek</p> <p>Nejvyšší správní soud Dr. Stuchlý Boh.</p> <p>Ministerstvo spravedlnosti JUDr. Josef Kotrlý</p> <p>Poštovní spojitelná Foxšt Jaroslav</p> <p>Ústřední svaz obchodu JUDr. Kunc Pavel</p> <p>Ústřední svaz průmyslu</p> <p>Elektrárny Ing. Rudolf Bráza</p> <p>Ústřední svaz ženstva Kostečka Mamilian</p> <p>Ministerstvo školství PhDr. Kučrnovský Jaroslav</p> <p>Ministerstvo národní osvěty</p>
<p><u>Spolupracovníci :</u></p> <p>Ing. Bráza Cypro Erban Hofmanová Jirásek Jungmann Krčová Křištof Kyselová Macková Marek Dr. Matoušek Matuš Dr. Patočka Dr. Pokorný Prosser Radvanovský Ing. Heyman Síla Svobodová Štolovský Dr. Vacek Vahala Vavříčka Vlčková Volek Wirthová Zelinková</p>	<p>1/ univ. prof. Dr. Albert Pražák - předseda</p> <p>2/ Josef Sarkovský - I. místopředseda</p> <p>3/ JUDr. Josef Kotrlý - místopředseda</p> <p>4/ Ing. Jaromír Kafka - místopředseda</p> <p>5/ Gustav Beneš - doprava</p> <p>6/ MUDr. Bohumír Budín - lékařská služba</p> <p>7/ Lumír Čivrný - tisk</p> <p>8/ Václav David - obrana</p> <p>9/ MUDr. Jaromír Hrbek - Plzeň a západní Čechy</p> <p>10/ Josef Knap - ROH</p> <p>11/ Mamilian Kostečka - živnosti</p> <p>12/ Ing. Dr. František Kostínek - zemědělství</p> <p>13/ Václav Koutný - mládež</p> <p>14/ Josef Kufner - zásobování</p> <p>15/ doc. Dr. Otakar Machotka - místopředseda</p> <p>16/ Vilém Schaffer - místopředseda</p> <p>17/ Josef Kubát - generální tajemník</p> <p>18/ Ing. arch. Dr. Ladislav Machoň - kultura</p> <p>19/ Ing. arch. Augusta Müllerová - zdravotnictví a soc. péče</p> <p>20/ JUDr. Jaroslav Nebesář - finance</p> <p>21/ Jiří Nechanický - velitel vojenských sil</p> <p>22/ JUDr. Josef Smolín - Morava</p> <p>23/ Karel Steiner-Veselý - velitel partyzánských jednotek</p> <p>24/ Veselav Wahl - velitel Z.B. jednotek</p> <p>25/ Ph. Dr. Zdeněk Wirth - ochrana památek</p> <p>26/ Alois Zábajník - družstva</p> <p><i>Handwritten notes:</i> Patočka Machotka Vavříčka Zelinková</p>

Prijke 12:30
 12:50 Vlak te vordem, o si eke,
stij's x, tij'de x
huren.

10. Protektieit nerritige.
de W.R.

1:45 = stark borsting hru' tanken
bij vorse chroet.
Vijver.

0:51 Vjotukijte bij. hijden rann
bte hurenen tank vorse
bute i red, Olee nerritige...
Leijte borsting.
Woe ruden si hroet v's
hru'ijte x'te. 4:30,
hru' borsting.

Anger e rru' x klats =
W. R. rru' v's d' rru'.

W'nie stotij' wijde in P'rd
W'nie rru' rru' P'rd jom
nem. tang, d' rru' rru',
h' rru' rru'.
W'nie rru' rru' P'rd e' rru' rru'.

de 12:30
Vlak's rru'
rru' rru' 4:15 m
hru' rru' rru' rru' rru'
molekine rru',
molekine rru' rru' rru'
hru' rru' rru' rru' rru'
V' d' rru' rru' rru' rru' rru'
hru' rru' rru' rru' rru'
1:45 = stark borsting
hru' rru'
Vlak's rru' rru' rru' rru' rru'
Anger rru' de Anger rru' rru'.
W'nie stotij' rru' rru' rru'
in P'rd rru' rru' rru' rru'
Anger rru' rru' rru' rru'
3:05 hru' rru' rru' rru' rru'

6
vijde, d' rru' rru'
hru' rru'

7:40 Ru' d' rru'
ru' rru' rru' rru'
P'rd

8:00 P'rd rru'
rru' rru' rru' rru'
hru' rru' rru' rru'
ru' rru' rru' rru'
hru' rru' rru' rru'

9:05 hru' rru'
ru' rru' rru' rru'
hru' rru'

Příloha č. 4 – Jednání a průvodní události ČNR 30. 4. – 13. 5. 1945
(neveřejný archivní fond Albert Pražák, Národní Archiv)

Pondělí 30. dubna 1945.	<u>růžni</u> schůze v Bratřetví, Praha I., Hradská ul.	Pondělí 7. května 1945	<u>gazi 13 a s hodinou</u> přisedení do Bartolomějské ulice 7, zasedání ve 3. patře dvorního traktu zasedání nepřetržitě.
Úterý 1. května 1945	<u>růžni</u> schůze v <u>Družstevní práci</u> , Praha II., Mlýnská tř., vypracování - nezáseď se s ihned přechází do <u>revoluční třídy</u> . <u>odpoledne</u> schůze v Bratřetví.	Úterý 8. května 1945.	v Bartolomějské v budově se přiseduje do 1. patra uličního traktu.
Středa 2. května 1945	<u>růžni</u> schůze v Bratřetví <u>odpoledne</u> schůze v Koruně.	Středa 9. května 1945.	v Bartolomějské před 6. hod. návštěva prvního ruského důstojníka Baranovský a delegací vité gen. Ribalka u Trojského mostu.
Čtvrtek 3. května 1945.	<u>růžni</u> schůze v Ústavu lidské práce se ihned rozchází - Kubě a širou obrázení - přechází do revoluční, kde Kubě předává vše Baranovskému. <u>odpoledne</u> revoluční 35 - práce skupin se Baranovských.	Čtvrtek 10. května 1945.	v Bartolomějské, příjezd vlády na letiště.
Pátek 4. května 1945	<u>růžni</u> schůze v Blouhě tř.	Pátek 11. května 1945.	v Bartolomějské <u>v 11 hod.</u> schůze s vládou <u>po 13 hod.</u> schůze Č.N.Č., vyjednává slyšení u min. předsedy <u>v 8 hod.</u> delegace u min. předsedy.
Soбота 5. května 1945	<u>růžni</u> schůze v Blouhě tř. s. v šaných hod. hod. asi mezi 12.30 - 13 rozptýl na skupiny, které se konají do Bratřetví a do revoluční. <u>v 13 hod.</u> svolání skupin opět do Blouhě tř., zasedání, všichni Bienertův a abdicace. <u>odpo 13 hod.</u> odjezd do Nákladového nádraží v Kladově.	Soбота 12. května 1945.	
Neděle 5. května 1945	v šaných hod. hod. přisedení autobusy do vesely, v lovo nám. <u>odpoledne po 8 hod.</u> přisedení do pivovaru, Korunní tř.	Neděle 13. května 1945.	

Příloha č. 5 – Fotografie ohledně rozhlasového vysílání v době Pražského povstání. (Fotoarchiv Národního archivu, AF 1314)

Dr. Matoušek v krytu ČNR v Bartolomějské ulici a technici v Husově sboru na Vinohradech.

Volání Českého rozhlasu o pomoc se rozšiřovalo nejenom rozhlasovým vysíláním.

Technici v Husově sboru na Vinohradech

Hlasatel čte provolání ČNR v Českém rozhlase na Vinohradech a Milosav Disman u mikrofonu

Hlasatelna v Husově sboru a hlasatel Miroslav Disman u mikrofonu.

Hlasatelna v Husově sboru na Vinohradech a budova Českého rozhlasu na Vinohradech po skončení Pražského povstání.

Hlasatelna místního pražského rozhlasu v Nové úřední budově.

